اقتصاد

Хатыбулла Бикъ-булатовъ
…ъ сѣло Урайкэн САМ. губ.

بهاسی :
یلغه ایکی صوم ، یارتی یلغه بر صوم
نسخه‌سی یکرمی تین. خارجگه ایکی اولوش
اعلان سطری یکرمی‌بش تین

آدرس :
Самара редакція «ИКТИСАДЪ»
Казанская ул. домъ № 77

REDCTION IKTICAD SAMARA
(RUSSIE)

تجارت، زراعت وصناعت دن هم قریه حاجتلرندن بحث ایدر آیلق مجله در. نومر ۱

مقصد ومسلك

جناب تعالی‌نڭ یاردمی ایله اوشبو «اقتصاد» مجله‌سینی نشرگه موفق اولدق.

نشردن مقصدمز: مسلمان قرداشلرمزنی اوزلرینڭ اقتصادی حاللری ایله طانشدرمقدر و آنلرنی تجارت، زراعت وصناعت فنلری ایله آشنالندرمقدر و آنلره ملت مالینی صرفده اقتصاد یولینی کورستمکدر وبو طریق ایله آنلرنڭ سعادة وترقیلرینه خدمت ایتمکدر.

مجله هیچ بر سیاسی پارتیه‌نڭ فکری ایله مقید دگلدر، یازاچق نرسه لرینی بارچه‌سینی اقتصاد نقطهء نظرندن یازاچقدر. بونڭ ایله برابر میزان شرعدن دخی اوتکارمه‌چکدر. یازیله‌چق مقاله‌لرنڭ قسقه، آچیق هم کیراکلو اولمقینه زیاده‌چه اهمیة ویریله‌چکدر.

ایشته مقصد ومسلکمز بودر.

بونڭ ایله برابر هر اشده حد اعتدال اوزره حرکت ایتمک مطلوبمزدر. جناب تعالی اوشبو باشلادقمز اشنی لایقنچه دوام ایتدررگه دخی موفق ایتکای ایدی آمین.

«محمد فاتح المرتضی»

جمعیت بشریه

آدملر معیشت اشلرنده بر برینه یاردم ویررگه مجبوردر هم بر برینه یاردم ویرمك ایچون بونلر السکی الکیدن تورلیچه جمعیت بولوب برگه اویوشقانلر وقوشلغانلردر. بویله جمعیتلرنی جمعیت بشریه دیب آتالادر. مثلا بر سیمیا یاکه بر محله یاکه بر قریه یاکه بر قبیله یاکه بر ملت خلقی یاکه بر حکومت خلقی بر جمعیتدر. بونلر اوز حاجتلرینی اوز آرا برلشوب وجودکه چقاررغه هم معیشت اشلرنده بربرلرینه یاردمچی بولورغه اتفاق ایله قرار ویرمشلردر.

لکن بو جمعیتلر نڭ بعضیسی بای بعضیسی بارلی بولادر، بعضیسی یڭل معیشت ایدوب بعضیسی آغر کوچ ومشقت ایله معیشت ایدەدر. بوهرکمگه معلومدر.

فن اقتصاد

بر جمعیت آستنده یاشاغان قومنڭ یعنی بر ملت یاکه بر حکومت خلقینڭ معیشت اصوللرینی تیکشروچی بایلق ویار ایلق سببلرینی تیکشروب بای وراحت یشامق یوللرینی کورساتوچی بر فندر. بو فن مقدمده وار ایدی ایسەده فنلر آراسینه کروب تحصیل ایدلوی اون بدنچی عصر میلادیدەدر.

بو فن، اقتصاد سیاسی وسیاست اقتصادیه اسمی ایله ایکیگه تقسیم ایدلنەدر. برنچیسی: احوالات اقتصادیەنڭ اوزگارو سببلرندن وایکنچیسی احوالات اقتصادیەنی اوزگارتو طریقلرندن بحث ایتمکدەدر. اقتصادنڭ کلەچك نومرولرنده انشاءاه بونلردن درسلر اولسه کرك.

مال

مال، جناب تعالی نڭ نعمتیدر، آخرتنڭ ایگونلکیدر. هر ایکی یورطنڭ صلاحی وهر ایکی ترکلکنڭ سعادتی مال ایلەدر. مال ایله حج قیلنور، مال ایله یورچلر اوتالنور. مال ایله آزق، کیم، اورن وباشقه معیشت حاجتلری حاصل ایدیلور. مال ایله تلانچیلکدن صاقلانیلور. مال ایله صدقه ویریلور. مال ایله قردشلرنڭ کوڭلی تابیلور، فقیرلرنڭ

حاجتلری اوتالور. مال‌قایغولرنی بیارو، کوکللرنی تنچلاندرر. مسجدلر، مدرسه لر، یتیم خانه‌لر، شفا خانه‌لر، فقیرلر وطوللر اورنلری، کوپرلر وغیرلر بارچه‌سی مال ایله بنا ایدیلورلر.

مال ایله‌یوز صووی صاقلانور. مال ایله دوست حویشلر یاصالور. مال ایله دوستلرغه یاردم ویریلور. مال ایله دشمانلرنگ ضررلرندن قوتیلنور. کوز کورمگان، تولاقلر ایشوتمگان فائده‌لی اشلر بولسه بارچه سی مال ایله حاصل اولور. شونلک ایچوندرکه، جناب تعالی قرآن کریمده کوب یرده مال دیه چك اورنده خیر دیمشدر. یعنی مال بار تورغانی خیرگه حساب ایدلمشدر.

بایلق ویارلیلق

مخصوص بر کشی ایچون، مثلا زید افندی ایچون بایلقمی، یارلیلقمی مناسب؟ بونی‌تعیین‌ایتمك مشکلدر. آنك ایچون بایلق ویارلیلقنك هر ایکسینك رعایه قیلنورغه تیوش شرطلری واردر. شرطلری رعایه قیلنماغانده هر ایکسی یخشی دگلدر. شکر ایتکان باینك شکر یمی، صبر ایتکان فقیرنگ صبریمی آرتوق؟ مسئله‌سی کوبدن‌چقغان مسئله در.

اما جمعیت بشریه‌دن بر جمعیت ایچون‌مثلا، برملت خلقی‌یاکه برحکومت خلقی ایچون بایلق مطلقا یخشیدر. یارلیلق تورغانی ضرردر. آنك ایچون بای ملت باشقه ملتلرگه خواجه بولادر. آنك سوزی هر یرده اوتملی بولادر. ملتی توغروسنده هر تورلی یخشی اشلرنی قیلورغه قادر بولادر. خلقینه هروقت هر تورلی اش تابیلوب تورا در. ضعیف وغریبلری طوق اولوب، عموما خلقی کولچ یوزلی وآچیق فکرلی اولوب یکل وراحت عمر ایته‌در.

یارلی ملت خلقی ایسه تاماق طوید رورغه آش ازلاب باشقه ملتلرنك قول آستینه کره‌در وآنلرغه قل اولادر. تورلیسی تورلی یرگه توزیلوب قوتسز اولادر، شرکت وقومپانیه‌لری اگر بولسه مالسز ضعیف اولوب باشقه‌لرنقینه قارشو طاقت توتا آلماینچه یوق بولوب مفلس بولوب کیته‌در. ضعیف وغریبلری آچ ویالانغاچ آبدراب یوریدر. بر لقمه ایکمك که محتاج اولوب نچه ونچه صبی بالالر قالدروب تیلموروب وفات ایته‌در.

اوغرلامق، تالامق وآلدامق کبی اشلر میدانغه چقادر. خاتون قزلرینی آیروب، بالالرینی صاتوب تاماق تویدر رغه کونلری یته در. یتیملری وصبیلری تلنچیلك وچوپراکچیلکدن آرتمادقلری ایچون علم ومعرفت اوگرانورگه بوشا ماز اولادر. ترقی واصلاحات یولینه‌صرف ایدر ایچون بوندای ملتدن پاره تابمق

مشکل اولادر، بونده‌ای ملتنك آخیر حالی انقراضدر.

طبیعت

بزم تیره بانلرمزنی چرناغان وبر قانون اوزرنده‌دائما اوزگارمکده‌بولغان عالمگه طبیعت‌دیب ایتوله در. بونلر آرا سنده بویی‌ـ اینی وتیرانلکی‌بولغان نرسه لر اجسام‌طبیعت دیب آتالادر. بو نرسه لر اصل یاراتلشـلرنده هر قایوسی بر مزاج وبر حاصیت‌اوزرنده یاراتلمشلردر. بوحاصیتلرنی«قوة‌طبیعیه» دیب آتالادر. مثلا بر برجسم طبیعی‌در، برنك ایگون اوسدرمك قوتی قوة طبیعیه در، اجسام طبیعیه ایله قوة طبیعیه مجموعـسی برگه عالم طبیعت‌دیب آتالادر.

انسان قولی آرقلی اوزگارمگان نرسه لر طبیعی‌حالنده قالغان نرسه‌لردر، انسان تاثیر ندن باشقه اوزگارگان نرسه لر قانون طبیعت‌بوینچه اوگارگان نرسه لردر. اوشبو قدردن طبیعتنك نه اولدیقی بر آز آگلاشلسه کرك.

بایلقنك اصلی

بایلق انساننك ملکنده حاجتلرینه یاراقلی نرسه‌لرنك کوب بولوب تور مقیدر: بایلقنك اصلی طبیعتدر. انساننك هر تورلی حاجتینه‌یاراقلی نرسه‌لر طبیعتده باردر. جناب‌تعالی: «یرده‌اولغان‌شیلرنی بارچه‌سینی‌سزنك فائده‌گز ایچون یاراتدم» دیمشدر. شونك ایچون فن اقتصاده اجسام طبیعه یعنی برده اولغان یا که بر ایله‌مناسبتی اولغان معادن، نباتات وحیوا نات‌انساننك‌هرتورلی‌حاجتلری‌ایچون ماده حساب ایدیلنه در. بونلردن انساننك هر تورلی حاجتلری اوتالمك ممکندر.

بوجهتدن بایلقنك اصلی یر دیمك ممکندر. لکن یرده بولغان نباتاتنك او سمکینه وحیواناتنك یشامقینه‌حرارت‌شمس وضیاء کبی یر ایله مناسبتی بولماغان قوة طبیعه‌لرده لازم بولغانلقدن اقتصاد عالم لری: بایلقنك اصلی یالگز یر دگل بلکه طبیعت، دیمشلردر. جناب تعالی دخی سورة بقره ۲۹ نچی آیتده اوشبونی فهملا تمشدر.

الحاصل یرنك یوزنده هم ایچنده بو لغان هر اسمده هر تورلی نرسه‌لر بار چه‌سی آدم فائده‌سی ایچوندر، فقط آدم بالاسی آنلردن استفاده ایتمك طریقنی بلمك هم استفاده ایتمك لازمدر. باقك، اوت بتون بر یوزینی کوید راچك ضر رلی بر نرسه‌در. لکن فایده‌لنه بلگاچ انسان آندن کوب یرده ضرر اورنسینه فائده کوره‌در.

بوندن آچیق بلنه درکه، طبیعتده

موجود نوسه‌لرنك انسانغه بر جهتدن ضرری اولسه ایکنچی جهتدن فائده‌سی اولمق ممکندر. فقط آندن فائده‌لنمك اصولینی تابمق وبلمك لازمدر.

جناب تعالی عالم طبیعتنی یاراتوب بنده‌لرینه هبه ایتمشدر. آندن فائده‌لنه بلمك هم فائده‌لنمك انساننك اوز وظیفه‌سیدر، طبیعتدن فائده‌لنوگه جناب تعالی راضیدر، فائده‌لنغوچیلرغه آنلر کرك کم اولسون یاردمینی ویره‌چکدر.

لکن طبیعتدن استفاده ایده بلمکده انسانلر تورلو تورلو طبقه‌در. قایسی ملتده وقایسی جمعیتده طبیعتدن استفاده کوب اولسه اول ملت واول جمعیت بایدر ودنیالقده مسعوددر. قایسی ملت طبیعتدن فائده‌لنمك اصولینی بلماسه اول ملت طبیعت قارشوسنده عاجز قالوب کوچ ومشقت ایله کون کیچرورگه مجبوردر.

طبیعت ایله محاربه

مثلا، بر آستندن نیفط چغاروب آندان کیروسین یاصاب یاقمق طبیعتدن استفاده‌در. طبیعتدن فائده‌لنمك انسان ایچون یگل اش دگلدر. آنك ایچون طبیعت کوب اورنده انسانغه دشماندر، هر وقت انسان ایله کوراشمکده‌در. غالب کلسه هلاك ایتمکدنده تارتنمیدر. بناء علیه طبیعتدن فائده‌لنمك ایچون اولا طبیعت ایله صوغشوب آنگا غلبه ایتمك، یگمك لازمدر.

مثلا جاینك قزولقی، قشنك صالقونلقی آدمنی یوداتادر. انسان جایگه چقسه قزولق، قشقه کرسه صالقونلق ایله صوغشورغه مجبوردر. انساننك پیچلر یاقمقی، کیملر کیمکی، زونتلر توتماقی بارچه‌سی قزولق وصالقونلق طبیعتی ایله صوغشماقیدر. انساننك بتون معیشتی اوشبو طریقه صوغشمقدن عبارتدر. فن اقتصادده بونی تنازع بقا دیب آتالادر.

طبیعت کوچلی وقوتلیدر. برکشی یالگزی طبیعتنی یگمك احتمالی یوقدر. شونك ایچون طبیعت ایله محاربه‌ده انسانلر برلشوب حرکت ایده‌لر. نیفطه‌دن فائده‌لنمك طریقینی کوزدن اوتکارالم: انسان اگر بر آستونداغی نیفطه‌دن فائده‌لنمك تلاسه الك الك توپراق آنگا قارشی توررادر. توپراق آستوندن نیفطنی اوستکه چغارمق ایچون توپراقنی بر یاقغه آلمق لازم کله‌در. انساننك توپراقنی آلورغه باشلاوی آنگ ایله صوغشقه باشلاویدر. بو وقت طوپراقنگ بربرلیه اویوشوب قاتمقی یعنی قوۀ ارتباطیه انسانغه قارشو طورادر.

یکللك اوزرنده طوپراقنی آلورغه ایرك ویرمیدر، قاطی طوپراقنی قایرمق ایچون قوۀ ارتباطیه‌نی کسمك لازمدر.

بو وقت انسان ایکنچی بر طبیعتدن،

مثلا: تیموردن فائده لنمگه مجبور اولادر. قولینه تیمور کیساگی آلوب اوتکون قورال یاصارغه کریشه در. لکن تیمورنك قاطیلغی قارشو طورادر. قانون طبیعتنی بلگان حیله کار انسان بوگاده آبدرامایدر. تیمورنی اوتقه تاشلیدر، تیمور انصافغه کیلدر، بومشارادر، مغلوب بولادر. بو وقت انسان آنی ایکنچی تیمور ایله صوغوب یانچوب اوزینه کرك روشده کوراك، بالطه ولوم یاسیدر، صوگره بونك ایله یرنك قوة ارتباطیه‌سینی کیسه‌در.

لکن طوپراقنی چقارورغه رهت یتکاچ آنك آغرلقی قارشی طورادر. انسان بونی آز آز اوزی کوتارا آلغان قدر گنه أرغوته در. ایشته انساننك بو اشلری بارچه‌سی طبیعت ایله صوغشمقیدر. شونك ایچون اول تیرلاب پشوب چقادر.

اگر انسان ایرنماینچه، یالقماینچه اوشبو اشنده دوام ایتسه هم قانون طبیعتنی بلوب اشنی آنگا کوره یورتسه برزمان طبیعت که غالب اولوب مقصودینه ایرشه در. یوقسه طبیعت آنگا غالب کیلدرده انساننك بتون اشلری وکوچلری بوشقه کیته‌در.

طبیعتدن خدمت ایتدرمك

کوب وقت انسان طبیعت ایله محاربه ده طبیعتنك اوزینی قورال تونادر. مثلا: کیچ نك قارانغولقینه قارشو اوتنك وایلکتریکنک یاقتیلغینی قورال ایده در. آرشنی ایزوب اون یاصامق ایچون تگرمن طاشینک آغرلقندن وأیلانوندن فائده لنه در. تگرمن طاشینی ایلاندروده صونك آغوندن فائده‌لنه‌در. ایکنچی عباره ایله ایتکانده طاشنی صودن ایلاندرتدره‌در. ایشته بونی طبیعتدن خدمت ایتدرودیلر. لکن بونك ایچون طبیعتکه تمام خواجه اولمق هم طبیعت قانونلرینی یخشی بلوب تیوشلی اورننده طبیعتنی قوللانه بلمك لازمدر.

زمانمزده بعض ملتلر واردر، بتون طبیعتنی اوز قوللرنده اویناتالار. بونلر طبیعتکه تمام پادشا اولمشلردر. شونك ایچون بونلر بایلقنگ یوقاری طبقه‌لرنده در. عموما بزم روسیه خلقی طبیعتدن استفاده توغروسنده توبان طبقه‌ده در. شونك ایچون اورال بایلقلری ونیفط قویولاری برم برم اجنبیلر یعنی انگلیزلر وفرانسزلر قولینه کتمکده در.

طبیعتدن استفاده ایدوچیلر

طبیعتدن استفاده ایدوچیلر اوچ صنفدر. برنچیسی ماده حاصل ایدوب ماده حاضرلگوچیلر یعنی خدمتچیلردر. ایکنچیسی ماده‌نی انسان حاجتینه یاراقلی روشکه کیترگوچیلر یعنی هنرچیلردر. اوچونچیسی

انسان حاجتینه یارافلی نرسه لرنی کرکما س بردن کرک بر گه کوچر گوچیلر یعنی تجارتچیلر در.

برنچی صنفنك اشی حاصل ایتمك، ایکنچینك اشی آنی اشلامك، اوچونچی نك اشی آنی کرك یرکه تاراتمق در. مثلا ایگونچی ساچوب ایگون یتشدرادر، تگرمنچی آنی تارتدروب اون یاصیدر، سوداگر آنی کرك یرگه ایلتوب اولاشادر.

هر طرفن بواوچ تورلی کسب، بواوچ تورلی صنف بولمق لازمدر. بونلردن باشقه هیچ بر قومنك یشامقی ممکن دگلدر. بناء علیه قایسی بر ملت وقایسی بر جمعیت ایچنده بو اوچ صنف یتاچك قدر اولسه اول ملت واول جمعیت بای اولادر. قایو ملتده وقایو جمعیتده بونلرنك برسی گذ، یتاچك قدر اولماسده اول ملت یارلی هم محتاج اولادر.

ایچکی روسیه مسلمانلرنده بایلق

روسیه مسلمانلرینك بایلقینی فلان قدر دیو تعیین ایتمك ممکن دگلدر. شولای بولسه‌ده روسیه مسلمانلرینك بایلقی وطنداشلرینه نسبة کوب درجه آرتده در دیمك ممکندر. بونی بلدرەچك دلیللر کوبدر؛ جمله‌دن بری استاتستیقه‌در، تحریر نفوس وقتنده معلوم اولدقینه کوره اول وقتده روسیه‌ده یوز قرق ملیون خلق اولغان. بونلردن اون دورت ملیونی مسلمانلردر، دیمك روسیه‌ده‌کی بتون خلقنك اوندن بریسی مسلمانلردر. بو نسبة حاضرده‌ده کوب اوزگارمگاندر. ایمدی روسیه مسلمانلری بایلقده وطنداشلری ایله برتیگز اولسەلر روسیه‌ده‌گی بتون بایلقنك اوندن بریسی مسلمانلر قولنده بولمق لازم کیله‌در. یعنی روسیه‌ده اولغان هر بر اون فابریقه ومغازەنك برسی وهر براون تگرمان وزاوودنك برسی هر بر اون یورط، یر، صو، ایگون، اورمان، طاغ، تجارتخانه، صناعتخانه، شرکت وقومپانیه، پاراخود وتیمر یول وغیرلرنك برسی مسلمانلر قولنده اولمق لازم اولادر. لکن مسلمانلرده بونلر وارمیدر؟

صوڭره بعض بر علامتلر واردرکه، ایچکی روسیه مسلمانلرنده ثروتنك (بایلق نك) صوك درجه‌ده نچار اولدقینی بلدرمکده‌لردر. بزم مقصدمز بواورنده بونلرنی تفصیل سویلمك اولمغانغه کوره فقط آنلرنی، اجمالا کورساتوب کیده‌لم:

۱ نچی مسلمان قریه‌لرینك مسجد مدرسه کبی اولوغ راق حاجتلرینی تماملارغه اوز آرالارندن یتەچك قدر آقچه تابماولری. ۲ نچی قریه خلقینك کوبسی وطنلرینی تاشلاب بتون عائله‌لری ایله چیتگه روس قریه‌لرینه وشهرلرگه باروب اورناشمقلری. ۳نچی قول کوچی

وآرقه کوچی ایله اشلانه طورغان آغر اشلرنڭ بارچه‌سی شهرلرده مسلمانلر طرفندن اشلانمکی. ٤ نچی تیرسلك وناوزلق‌باشلرنڭ ڤاپچق‌لرینی کوتاروب سویاك وچوپراك جیوب یورگان مسلمانلرنڭ شهرلرده کوب کورنمکی. ٥ نچی اوغریقلده عیبلانوب محکمه‌لرده حکم ایدلگان مسلمانلرنڭ بایناقلغی.

ایشته بونلر بارچه‌سی فقر وذلت علامتلرندندر. بونلر انسانني کفرگه یقین ایتکان شیلردندر. افندیمز علیه السلامنڭ «فقر کفرلکگه قریبدر» دیگان سوزینڭ سر وحکمتیده بونده ظاهر اولور. بوشیلر ظاهرده کچوککنه‌کورنسه لرده فی الحقیقه بونلرنڭ نتیجه‌لری بیك یماندر. روس قریه‌لرنده تربیه‌لنوب یاکه تیرسلك باشلرنده چوپلانوب اوسکان بالالرده نیندی تربیه دینیه اولسون؟ بونلر ایمان وکفرنی قایدن اوگرانسونلر؟

آرقه‌سندن کون بویی بش اون پوط یوك توشمگان بر کشی، نچوك طهارت آلوب نچوك بش وقت نماز اوقوسون؟ بونلرده روزه‌قایده؟ درست، بونلره‌نماز وروزه فرضدر. لکن‌بونلرنڭ معامله‌سی آنڭ فرضلقینی اعتقاد قیلغان کشیلرنکی کبی‌دگلدر. ایشته‌افندیمز علیه السلامنڭ بزگه آگلاتدقیده بودر.

عموما فقر وذلت بنده‌لرگه جناب تعالی طرفندن ویرلمش بر عقوبتدرکه: آخیر نتیجه‌سی‌ده انقراضدر. بوانقراض کوب ملتنڭ باشینه یتمشدر. تاریخلرده اسملری قالغان اسکیفلر، سارماتلر، هونلر، اوغر بلغارلر، خزرلر، آوار ترکلری، آلطای ترکلری. اویغورلر، اوغوزلر، باجیناقلرهم قیپچاقلر بارچه‌سی اوز وقتلرنده شول بز تورغان یرلرده توروب‌کیف‌وصفا قیلاوب‌کیتمش‌خلقلردر.

جناب تعالی بونارنڭ هیچ برینه ظلم ایتمامشدر. منقرض اولمشلر ایسه انقراضلرینه سبب اوزلری اولمشلردر. جناب تعالی قرآن کریمده بونی کوب اورنلرده‌بزگه آگلاتادر: «بن‌کوب قومنی ذنوبلری آرقاسنده هلاك ایتدم. سزده آنلرکبی‌هلاك اولورغه‌طرشماگز!» دیب بزلرنی کوب وعظلیدر.

بویله ایسه اقتصادی جهتلرمزنی توزاتمك ایله اوزمزنی انقراضدن صاقلارغه طرشمق بزه لازمدر. بر آستنده میلیون یل‌یاتمقدن بر یوزنده برمرتبه «کلمهٔ توحید» ایتمك آرتوق‌دیلر دگلمی؟

روسیه مسلمانلرنده فقر وذلتنڭ سببلری

فقیرلکنڭ سببلری کوب ایسه‌ده باش سببی اقتصاد قاعده‌لرینی بلمگانلك واقتصاد قاعده‌لرندن فائده‌لنمگانلکدر.

فن اقتصاد دیور: بایلق کیدوب کیلوب آشوب یورگان برشیدر، شونك ایچون هر ملت وهر حکومت خلقینه رعایه سی لازم اولان ایکی وظیفه واردر. برنچیسی: هر ملت وهر حکومت اوز بایلقینی چیت که چقارماینچه اوزنده صاقلامقدر. ایکنچیسی: هر ملت وهر حکومت اوزینه چیتدن بایلق کورتمکدر.

بر ملتنك بایلقینی اوزنده صاقلامق ایچون ایکی نرسه لازمدر. برنچی: ملتنگ حاجت نرسه لرینی ملت اوزی حاضرلمکدر. ایکنچی: ملت اوزینه حاجت نرسه لرنی چیت دن آلماینچه ملتنگ اوزندن آلمقدر.

بر ملتکه چیتدن بایلق کرتمك ایچون ینه ایکی نرسه لازمدر. برنچی: ملت اوزی باشقه لرغه حاجت نرسه لرنی یاصاب حاضرلمکدر. ایکنچی: اوشبو حاضرلنگان نرسه لرنی باشقه لر آراسنده اونکاررگه یول تابمقدر.

بزم روسیه مسلمانلری فن اقتصادنك بو قاعدلری ایله عمل ایده لرمی؟ بزه حاجت نرسه لر، بز کیگان کیوملر، بز استعمال ایتکان قوراللر، بز تورغان اولر وعموما بز فائده لنگان نرسه لر درکه، آنلرنی صاناب بترمك ممکن دگلدر. بونلردن کوز آلدکزده کورنگان هر برینی اویلاب باقکز، آنی اوزمزنك ملت یاصاغانمی؟ یوق یاصاماغان! اویله ایسه ملت آنی آقچه بیروب آلغان، آقچه سینی کمگه ویرگان؟ البته آنی یاصاغان اجنبی ملتکه (زاود وفابریقه خواجه لرینه) ویرگان. دیمك: ملتنگ آقچه سی اوزنده صاقلانماینچه چیت ملتکه کیتکان، یعنی برنچی وظیفه ادا ایدلمگان.

کیلبك ایکنچی وظیفه گه، بزم ملت باشقه لرغه حاجت نرسه لردن نه نرسه یاصاغان؟ یوق هیچ شیٔ یوق! دیمك ایکنچی وظیفه ده اجرا ایدلمگان.

درست، بزم ملت خلقیده باشقه لرغه اوطون یارمق، قار کورامک وغروسقا تاشومق کبی اشلر ایله بر آز مال قازانادر. لکن بونك ملتکه چیتدن بایلق تارتورغه هیچ فائده سی یوقدر. زیره ملت اوزی باشقه لرغه پارەنی صوملاب ویره‌در، اما باشقه لردن تینلاب آلادر. بونك معنی‌سی ایسه «آلطی‌غه آلوب بیشکه صاتمق» دیمکدر. بویله صاتو ایله بایلق کلمك احتمالی وارمیدر؟

صوکره بایلقنگ اصلی طبیعت اولدیقی وثروت ایچون برنچی درجه ده طبیعت دن استفاده لازم اولدیقی یوقاریده بیان ایدلمش ایدی. بزم ملتده طبیعتدن استفاده وارمیدر؟ یوق. طبیعت دن استفاده ایدوچی اوچ تورلی صنف بزده ینه‌چك قدربمی در؟ یوق، هیچ یوق. اویله ایسه ملتده فقیرلك طبیعی ومجبوریدر.

فقیرلکدن قورتولمق چاره‌لری

بر ملتنڭ فقیرلکدن قوتلمقی ممکن در. فقط بونڭ ایچون اوشبو شیلرنی رعایه ایتمك لازمدر:

۱ – ملتنڭ قولنده بر صو واورمان کبی بایلقنڭ اصلینی صاقلامق وممکن قدر آنلره خواجه بواوب قالمق. زیره آناسز بالا اولمادیغی کبی اصلسز بایلق ده اولمایه چقدر.

۲ – ملت اوز قولنده اولغان نرسه لردن اوزی فائده کوررگه اجتهاد ایتمك وطبیعتدن استفاده یوللرینی یخشی دقت ایله اوگرانمك. یوقسه هر شینڭ فائده‌سی آندن فائده‌لنه بلگوچیلرگه کیده‌چکدر.

۳ – هنر اوگرانمك هم اوگراتمك. زیره افندیمز علیه السلام دیور: «هنر فقیرلکدن امینلکدر.» شونڭ ایچون بالالر اون بش یاشلرینه ایرشد کلرنده اوز معیشتلرینی اوزلری تأمین ایدرلك بر هنر صاحبی اولمقلری لازمدر.

٤ – تجارتنڭ هر نوعلرینی قوت لندرمکدر.

۵ – زراعت اصوللرینی یخشیرتمقدر. یعنی الڭ یخشی یرنڭ دیساتینه سندن اوطوز پوط ایگون آلمق اورنسینه الڭ نچار برنڭ دیساتینه سندن سکسان پوط ایگون آلمق اصولینی اوگرنمك لازمدر.

ایشته اهالی اوشبو بش تورلی اشکه اهمیت ویرسه اقتصادی جهتلرمز یخشی‌توزاله‌چکدر. بزم روسیه‌مسلمانلری عموما استعدادلی وقابلیتلی برملت نجیبه‌در. فقط بر آز غفلت سببلی هنر وصناعت توغروسنده باشقه‌لردن آرتقه قالمشلردر. لکن ضرر یوق. بوندن صوڭ خلق اوز حاللرینی دوشنورلر انشاء الله، هنر وصناعتنی ده یرینه کتوررلر، باشقه‌لردن اوستون اولماسه‌لرده آرتقه‌ده قالمازلر. اجتهاد هر شیگه یول آچار.

برملت ایچون دنیا قایغوسی

ملت دیمك اهل ملت دیمکدر. فقط تخفیف ایچون مضاف خذف ایدلمشدر. بر ملت ایله بر کشی آراسنده کوب فرق واردر. بر کشی بردر، یالغزدر، ملت جماعتدر، کوبدر. بر کشی بر آز یاشادقدن صوڭره وفات ایده‌چکدر، ملت قیامته قدر قالاچقدر. بر کشی فرددر، ملت نوعدر. ایشته شونڭ ایچون ملتنڭ حکمی کوب اورنده بر کشینڭ حکمینه باشقه‌در.

بر کشی دنیاغه اصلا التفات ایتماینچه فقط آخرت ایله بولشمق جائزدر.

فقط اول ملت ایچون بر صوری قورت اولاچقدر . اما بتون بر ملت دنیاسینی بر ده قایغرتمایچه عموما آخرت قایغو سینه تالمق جائز دگلدر ، زیره اوزیناك انقراضینه سبب اوله‌چقدر .

جناب تعالی بنده‌لرگه آخرته قدر دنیاده یشامقنی تقدیر ایتمشدر . بنده بوڭا اطاعت ایتمك فرضدر . دنیا ده یشاماز ایچون اوز اختیاری ایله اوزینی هلاك ایتمك هیچ کم‌گه جائز دگلدر .

دنیاده یشامقنی تأمین ایدر قدر آشامق ، ایچمك ، کیونمك وبوڭا لازم نرسه‌لرنی تابمق عموما بنده‌لرگه فرضدر .

بوڭا کوره بقاسینی تأمین ایدر قدری دنیا ایله بولشمق هر بر ملته فرضدر .

شونك ایچون عموما ملتنك احوال اقتصادیه سینی کوزاتوب قایغرتوچیلرغه ملت هم محتاج هم منتداردر . ایشته بونلرنی ملاحظه ایلدر ، « اقتصاد » مجموعه سی میدانه قویلدی . اوقوچیلرغه وجدیت ایله یازوچیلرغه صحیفه لری آچیقدر . بو کونه قدر بو بابده خدمت ایدوچیلرمز وار ایدی ایسه ده مقصدمز او محترملرنك آغر یوکلرینی ولو آز اولسون یڭلایتمکدر .

تجارت

تجارت بزم مسلمانلر ایچون یات اش دگلدر . شام ، مصر ، یمن ، عراق تجارتی عصر سعادتده بیك قوتلو ایدی . عرب یارمینکه‌لری بیك شهرتده ایدی . افندیمز علیه السلام سائب ابن ابی السائب ایله شریك اولوب تجارت ایتمشدر . صدیق اکبر ذوالنورین و عبدالرحمن بن عوف حضرتلری بیوك سوداگرلردندر . تبوك محاربه‌سنده حضرة عثماننك یوز دوه بنمش آت اون بك فلوری آقچه اعانه ایتدیکینی بصیرة صاحبی روایة ایده‌در . حضرة عثماننك شاب دیکز نده ماللرینی بورتور ایچون مخصوص کیمه‌لری اولدیقی ده مرویدر .

اموبه‌لر وعباسیه‌لر وقتنده عربلر تجارت وسیاحت ایله مشهور ایدیلر . آنلر فرانسیه ، روم ، فارس ، هند وبلغار ایله آرالاشوب هیچ کم یازمغان تاریخ وجغرافیه‌لرنی یازمشلردر . امویه‌لر وقتنده اولان سوداگرلرنك بری امام اعظم حضرتلریدر . حفص بن عبدالرحمن ایله شریك اولوب تجارت ایده‌لر ایدی . بر سفرده کیم سوداسندن یدی بیك روبل فائده ایتدیکلری مرویدر .

بو کون عربلردن قالغان یوللر، کوپرلر وبنالر اول وقتنگ بایلغینی کورستەدر. بغدادبناسی ایچون خلیفه منصور یوز اوتوز یدی ملیون آلطی یوز مگ صوم صرف ایتمشدر.

بابالرمزنگ قرار گاهی اولان بلغار ده دخی تجارت قوتلو اولمشدر. بونلرنگ پایتختلری اولان الوغ شهر — شهر بلغار روس تاریخلرنده تاوار اصقلادی دیو تعریف ایدیلە در.

بال، کش، صوصار، تین، تلکی، قرصاق، قوبان، بلغاری کون، سختیان، بالق جیلمی بالق مایی، مامنت تشی، شمع، کجه تیرسی صاوری، چیکلاوك، قوی، صغر، صوغش کیمی، قلچ، اوق، قاین آغاچی، بورك، کلەپوش وگربه کبی نرسەلر ایلە سودا بونلر قولنده اولمشدر.

شهر بلغارنگ پریستانی اولان آغا بازار-یاغا بازارده عرب، ارمن، روس وغیر هر تورلی طائفەنی کورمك ممکن اولمشدر. عربستان وحیوه ایلە تجارتلری یخشی اولوب اوشبو تجارتلری سعادة ابدیه لرینه یعنی اسلام قبول ایدمکلرینه سبب اولمشدر. بو کون شهر بلغار حرابەسندن تابلمقده اولان شیلر آنلرنك تجارت وصناعتده مترقی طائفەلردن اولدقلرینی اثبات ایدەدر.

زمانینك مسقومسی اولان بو شهردن بو کون بزگه تذکره فقط بر مناره قالمشدر. بزم بابالرمزنك اوشبو اورنینه روسیەده ایگی الك نظر التفات ایله قاراغوچی الوغ پتر پادشاه اولمشدر. پتر ویلیکی جناپلری ۱۷۲۲ نچی یلده بلغار حرابەلرینی زیارة ایتدکنده پك متأثر اولمشدر. بوتذکرەنی ممکن قدر صاقلارغه امر ایتمشدر. بووقت بلغار حرابەسندن ٤٩ عدد اسلام هم ارمن یازولری آلنوب آخوند قدر ممت طرفندن هم ارمن ایوان واسیلیف طرفندن روسچەغه ترجمه ایدلمشدر.

قزان خانلغی وقتنده دخی تجارت بك معتبر ایدی. قزان خانلغندن قالمش اسلام قریەلری بو کونده ایگنچیلکدن زیاده تجارتگه هوسلیدررلر، عموما وولغه مسلمانلری خصوصا قزان مسلمانلری تجارت ایلە بك مشغوللردر. کیسەسندە اوچ بش روبلە آقچەسی اولغان کشی آلش ویرش ایتمکدەدر.

لکن روسیەده مسلمانلرنك تجارتلری عموما وطنداشلرینه نسبة آرتدەدر. بز بونی کلەچکده اثبات ایدەچکمز.

تجارت اشلری.

مملکت قانونی تجارت اشلرینی اون اوچ نوع اوزره بیان ایدەدر. بز بو نلرنی بو اورنده یازوب بزم اهل اسلا

مده بونلردن فایسی وار قایسی یوقنی کورستمك اولەمز. هر کم فکر اینسه بوندن کوب معنی آلمق ممکندر.

روسیه ده تجارتکه اوشبو شیلر حساب ایدیلەلر:

۱ — کرابلر، پاراخودلر هم صود نالر یاصامق، توزاتمك یاکه آنلرنی بورتمك.

۲ — قامیسیا، ایکسپیدیتسیه هم ما قلرلك اشاری یعنی صاتمق، آلمق، طاشو مق، طاوار قویمق اشلرنده سوداگرلر نك فرمانلرینی یرینه کلتورمك.

۳ — آقچه پیراواد ایتمك وعموما بانقه اشلری.

٤ — آقچه آلشدرمق ایچون اوستال یاکه کیبت توتمق.

۵ — مملکتنگ پراسنتلی (فائضلی) کاغدلرینی شرکت وقومپانیەلرنگ آقسیه وآبلیغاتسیه کاغدلرینی آلوب صاتمق ایچون اورنلر توتمق.

٦ — استراخاوانیه قانطورلری توتمق.

۷ — کرك کشیلرگه فاتیر تابوب نرسەلر صاتوب وخدمت اورنلری تا بوب بیرمك ایچون اسپرافقا کانتورلری طوتمق.

۸ — نرسه صالمق هم صاتمق ایچون مغازەلر، آنبارلر، قلاداوایلر وکیبتلر طو تمق اوشانداق بالق بولمەلری، چای خانه لر وآش خانەلر هم صاتلق مونچەلر طوتمق.

۹ — هرتورلی هنر اورنلری وهر تورلی فابریقالر، زاودلر واون تگرمانلری طوتمق هم مای صقمق، تافطه یارمق وکیر پچ صوقمق ایچون زاودلر طوتمق.

۱۰ — ایزۋوزبورتمك، قوریدن وصودن نرسەلر هم کشیلر بورتمك ایچون ترانسپورط قانطورلری توتمق.

۱۱ — خزینه وزیمستواغه یاکه شهر وقریەگه یاکه خصوصی کشیلرگه حاجة نرسەلرنی قویمق ایچون عقد یاصامق - سلم وپوصتفکا.

۱۲ — سودا پریکازشیکلرینك وظیفه لرینی ادا ایتمك.

۱۳ — آپتیکا توتمق.

بزم مسلمانلرده بونلردن ۱، ۲، ۳، ٤، ۵، ٦، ۷، ۱۱ و ۱۳ رقملرده یازلغانلری اصلا یوقدر. باشقه لرینك بعضیلری آزماز وار ایسەده بیك ضعیفدر هم یڭه چك درجەده دگلدر. بز بونی اقتصاد فصلنده بر درجه ایضاح ایتمش ایدك.

روسیه تجارتی

روسیه اوزینك داخلی وخارجی تجارتینی بخشیرتمق صددنده در. بوبابده کوب اشلر اشلنوب تورادر. لکن روسیه خلقینگ کوبراك قسمی معرفتسز ودنیا احوالندن خبرسز اولغانغه کوره روسیەنك

تجارتی باشقه لرنقی درجه سنده ترقی ایده آلمیدر. شولای اولسه هم روسیه نڭ تجارتی اوز خلقینه قارافانده بخشی قوتلیدر، زیره روسیه ده خارج گه کرکلی نرسه لر بك کوبدر، بونلر ایله بخشی سودا ایدیله در.

بو کون روسیه نڭ ایڭ قوتلی تجارتی اوشبو نرسه‌لر ایل‌در: ایگون، مای اورلوقلری، حیوانات آزبقی، شکر، برانگی اشیاسی، آیاقلی مال، ایت، آشاومایی، تیری، سوت‌اشیاسی، یمورقه، قوشلر، بالق اشیاسی، توز، جیتن، یون، یباغی، مامق یفاك، مانوفاقتورا، خیمیچسکی تاوار، نیفط اشیاسی، آغاچ مالی، طاش‌کومری بنا حاجتلری، فروقتا، سبزوات، قولماق، اسپیرت، توتون، جنلك تیرسی، کالونیالنی تاوار یعنی چای شکرلر، قاورسن یونی، گالانتیری وغیرلر در. بونلردن کوبموسی مسلمانلر قولنده‌در؟ هرکم اوزی محاکمه ایتمك ممکندر.

بازار بوشادی

یاشا سوداگیرلرنی کوته‌در.

اوشبو صوڭ ۱۵ یل ایچنده ترکیه تجارتی بر نچه کشینڭ کیفینه تابع‌ایدی. بونلرنڭ باشنده سلطاننڭ سکریتاری عزت پاشا تورمقده ایدی. بونلرنڭ رخصتندن باشقه هیچ بر اش اشلمك وهیچ بر عقل یاصامق ممکن دگل‌ایدی. هر اشنڭ، وهر عقل‌نڭ باشنده بونلردن بری توروب اش کورر ایدی. بونڭ نتیجه سی اولرق بونلر کوب ماللر حاصل ایتدیلر. بو ماللرنڭ مقدارینی بلمك ایچون شول کافیدرکه: حبیب ملحمه مصطفی پاشاده قولغه آلندقده قاچمق استمش ایدی. بو وقت آنڭ یاننده یارتی ملیون روبله‌لك بك‌فرانقلی بیلیتلر تابلمشدر، قاچمش عزت پاشانی تنتو دکلرنده یاننده‌ن بر ملیون سکز یوز فونط ایچون حاضرلانمش برچیك‌تابمشلر. ترکیه فونطی سکز صوم آلتمش تیندر. ترکیه تجارتینه بونلر قاطناشمقنڭ کوبمی پاره تورديقینی فی الجمله تصویر ایتمك ایچون بونلر بر رمثالدرلر.

بغداد یولی بونلر طرفندن اوتکارلدی. حجاز یولینی بونلر اشلتدیلر، هر تورلی شهرلرده ترامو ایلر و آلقتریقلر بونلر طرفندن یورتلدیلر. هم بونلر وقتنده ترکیه‌ده گیرمانیا نفوذی تمام قوت‌آلدی، هر بیوك عقدلر نمسه‌لر ایله اولدی وهر بیوك اشلر نمسه‌لر قولینه توشدی. بو کون انقلابدن ایڭ کوب ضرر کور گوچیلر نمسه‌لردر. نمسه لر کوب عقد لرینی برینه یتکره آلمای‌قالدیلر، بونڭ ایچون طبیعی اوکنه چکلردر.

بو کون مذکور کشیلرنڭ ترکیه

دن قاچمقلری ایله ترکیه بازارلرنده گیرما
نیا نفوذی بتدی دیمك ممکندر. اوزاقغه
می بونسی معلوم دگل، احتمال نمسه‌لر
یا ڭادانده بول تاباارلر ؛ لکن حاضرگی وقت
شوندای وقتدر که ترکیه نڭ اداره سی
ایله برابر بازارلریده یاڭاراچقدر. بو
وقتدن روسیه ده فائده لنمك لازمدر.
بونڭ ایچون ایسه اولا بازار حاجتلرینه
بخشی آشنا اولمق، صوڭره ترکیه گه قارا
شنی اوزگارتمك ایله مناسبت تجاریه نی
قوتلاندرمك وکور شیلکدن استفاده
ایتمك لازم اولور.

روسیه بو کونه قدر ترکیه گه اناےت
ایتمدی، دائما آنڭ داخلی اشلرینه قاتناشدی.
اما نمسه لر بوندن بیك صاقلاندیلر.
شونڭ ایچون ترکیه بازارلری آنلر
قولینه کیتدی. بو کون روسیه دخی
ترکیه گه نمسه لر قاراشی ایله قاراسا،
حاضر بوش اورننڭ اقل بر جزئینی آلا
بیلور. کله‌چکده ترکیه ده تیمر یوللر
بیك کوب اشلنه‌چکدر، بووقت طبیعی،
روسیه‌نڭ تیمرلری، پالکالری، اشپالللری
حتی واغون ولوقومانیفلریده ترکیه
بازارلرنده اورن تاباچقدر.

سبریاده اورمان تجارتی

سبریا ده اوچ یوز میلیون دیسا
تینه خزینه اورمانی واردر. بونلر هر
یل آز آز صاتولمقده در. مانجوریه غه
یاقن یرلرده تیمر یول بویلرنده تانطه
زاودلری یل صایون آرتادر. بونلریار
غان تاقطه لربنی تیمر یول حاجتلری
ایچون صاتالار هم قطای دن وآفستر
الیادن کلوب بونده‌غی آغاچلرنی آلالر،
بو کون بو اورمانلرغه آوروپا
نڭ کوزی توشدی، سبریا اورمانلر
ندن ایمن ، ناراط ، چرشی کبی آغاچلر
نی آلوب لوندن‌غه اوزاتماقچی اولالر ،
بونلرنڭ برنچی تجربه لری یخشی
چقسه‌ده بو طرفده اورمان‌سوداسینڭ کوتا
ریلمك احتمالی واردر.

ایکی سؤال

سانتونین اسمنده بتون عالم گه
کرکلو هم قیمتلو بر دوا واردر. بو
دوا مخصوص بر اولم دن چغارلمقده‌در.
بو اولم بوکون عالم‌ده هیچ قایده قالماغا
غان، مگر بزم ترکستان صحرالرنده
واردر. بو اولم‌نی جیوب سانتونین
چغارمق ایچون اورنبورغ قوپیسلرندن
ساوینکوف نام ذات قرق مڭ روبله‌گه
توشروب چمکنتده بر زاوود قورمش
ایدی. اول وقت قرغزلرنڭ بواولم‌نی
صاتوب فائده لنمقلری قانون ایله ممنوع
ایدی. شونڭ ایچون زاود بلکه یخشی
فائده‌لر ایتمشدر. بوکون ایسه آبارو
چنی استاتیه منسوخ اولغانغه کوره ،

قرغزلرده مذکور اولمنی جیوب صاتا باشلادیلر ، لکن بو کون بو قیمتلو دارونك بهاسی ۱ صوم ۵۰ تیندن یکرمی تین گه توشمشدر . نمسه‌لر بونی ایکی یلغه یتارلك قدر آلوب قالغانلر (*)

خوش! سانتونین بهاسی نه ایچون توشدی ؟

لنکرانده ایکی بالق فبرماسی بالق ایچون بوز یاشچکلری یاصاتقانلر ، بونده قار صالوب بالقلرنی جای کوننده ده سؤیژی کوینچه صاقلامق ممکن ایمش ، هم بو یاشچکلرده یاتقان بالقلرنی لنکرا ندن باکوغه قدر بوزدن باشقه‌ده کتور مك ممکن ایمش . بو فبرمالرنك بالق لری بو کون ۲ صوم ٤۰ تینندن دورت صومغه کوتارلمشدر . بو بالقلرنك بهاسی نه ایچون کوتاریلدی ؟

قافقازده چای

باطومغه یقین برده ك . ص . پاپوفنك چای باقچه‌سی واردر . قافقاز طرفنك چای اوطرتمق ۱۸٤۰ نچی میلادیه دن باشلانمشدر . بو اش حاضرنده بخشی ترقیده‌در . پاپوف چای علمینی اوگرانمك ایچون دورت مرتبه جمعیت علمیه یبرمشدر . بونلر ۱۸۸۹ ده ، ۱۸۹۱ ده ، ۱۸۹۳ ده هم ۱۸۹۵ ده‌قطای یاپونیا ، کانول ، یاوا ، هیمالای وتسیلونگه باروب چای اشلمك علمینی کوروب اوگرانوب قایتمشلر وبلدکلری ایله اشکه باشلامشلردر . بو جمعیت علمیه‌نك تدقیقاتینه کوره زاقافقازیه هم قارا دیگز ساحللری ، باطوم اطرافلری چای ایچون یاراقلیدر .

بو کون پاپوفنك تورلی یردن کتورمش ملیون توب اوطرتقان چای آغاچی هم اوچ ملیون قدر اوطرتورغه حاضرلنمش آغاچلری واردر . بونك اوستینه دخی قافقازده چای اوطرتمق ایچون لوندون چایچیلری برآقسیونیرنی اوبشستوا یاصامقچی اولالر ایمش . قافقازنك فائده‌سینی کملر کوره‌لر ؟ !

قونصل خبرلری

دمشق‌ده اولان روس قونصلی خبر ویره‌در : بو یل حجاز تیمر یولی تمام اولوب مدینه منوره‌گه یتمك وآندن مکه مکرمه‌گه کتمك سببلی دمشقنك ایچکی بازارلر ایله تجارتی قوتلانه‌چکدر . بونده آوروپا نرسه‌لریده کوب کیده چکدر . شونك ایچون روسیه سودا گرلری بونده اوز تاوارلرینی اونکارر گه طرشسه‌لر یخشی بولور ایدی .

اگر سوداگرلر اوزلری تلاسه‌لر

(*) بتون عالمگه سانتونین باری مك پوط چماسنده کرکدر .

بو اش پك ممكندر ، زیرا بو طرفده روسیه نرسه‌لرینی یخشیلقی ایچون بیك یاراتالر . قیمت بها ایله ده آلورغه حاضر تورالار؛ لکن بشقه آورو پالولر سوریه‌لولرغه بورچغه بیرگان چاقده روسیه سوداگیرلری بورچغه بیرماینچه خالص آقچه برلن اش قیلمقچی بولالر. بو اش روسیه سوداسینی آرتقه قالدرادر. بونی توزاتورگه تیوشدر. دمشق بازارلرنده کیروسین شکر واسپیرت ایك اوتملی تاوارلردندر.

اداره: ـ قونصلنك بو خبرینه مسلمان سوداگرلری یخشی قولاق ویررگه تیوشدر.

•• کول ده اولان روس قونصلینك خبرینه کوره: هر یل آنگلیه‌غه تورلی طرفدن خصوصا فرانسیه اسپانیه وپرتو عالیه‌دن ۱۲۰ ملیون یاشچك آلماهم ملیون یارم یاشچك‌ەروشا کیته در. بونده‌قریم آلمالری ریغا آرقلی یبرلسه‌ده یول آیلانچ اولغانغه کوره قیمتکه توشه‌در ایدی . بو کون قریم آلماچیلری کیگا شوب آلمانی یاراخودایل‌پورتلردن ییرر گه قرار ویرگانلر.

اداره ـ بو خبرگه قریمده مسلمان آلماچیلری دقت ایدرگه تیوش .

صناعت

صناعت وحرفة دیب بر کشینك شغللنگان کسبینه دیورلر. صناعتچیلر بر ماده‌نی اشلاب انساننك حاجتینه یارارلق روشکه کلتر گوچیلردر . شونك ایچون ملت بونلرغه پك محتاجدر. بونلر ملت ایچنده ایك قدرلو خلق در؛ بونلر اولماسه ایدی زراعت وتجارت اصلا اولماز ایدی. زیره زراعت ایچون برنچی لازم نرسه لر صناعتچیلر اشلاب چقارغان قوراللردر. تجارت ایسه صناعتچیلرگه لازم ماده‌نی آلوب آنلرغه ایلتمك وآنلر طرفندن اشلنگان ماده‌نی خلقغه ایلتوب صاتمقدن عبارتدر. صناعتچیلر اشلرندن توقتا لورلر ایسه طبیعی بونلرغه اش قالمایه چقدر.

صناعتچیلر ایچون هر نرسه‌دن آرتوق بلك وقورال لازمدر. بونلر ایچون لازم اولغان بلك صناعت اشلرنده کرکلو حیله‌لرنی بلمك واشلیه‌چك اشلر نی ممکن درجه‌لرنك ایك یوقاروسینه چغاروب اشلی بلمکدر.

بر هنرچینك بلگی نه قدر یوقاری وقوراللری نه قدر یخشی هم کوب اولسه شول قدر آنك اشلگان اشلری‌ده یخشی اولور.

بزم روسیه مسلمانلرنك صناعت ایچون لازم بلك هم قورال یوق منزلنك‌در. روسلرده ایسه‌ینه اورته درجه‌ده‌در . اما فرانسیه وگرمانیاده بلکه هم قورال‌ده یخشی‌در. شونك ایچون روسیه‌ده اشلنگان اشلرنی آوروپالو لر یا کادن اشلاب کوب فائده‌لر حاصل ایدەلر. مثلا : روسیه‌ده اشلنگان خمرنی فرانسز لر آلوب یا کادن خمر یاصاب روسیه‌گه یا کادن قیمت بهاء ایله صاتمقده لردر.

اوشانداق اورال تاغلرنده بر قات بوولغان آلتون طوپراقلرینی فرانسزلر یاڭادن یووب کوب آلتونلر چغارمقده‌لر در. بونلر بارچه‌سی فرانسزلرده بلك هم قورال یخشی اولمقغه دلیلدر.

صناعتنڭ اهمیتی

آمریقاده ملیاردلر ایله یعنی مڭ ملیونلر ایله اش قیلوچیلر کوبدر. بونلر غه ملیارد یرلر دیورلر. آمریقا ملیارد یرلرنده الوغ بایراملرده اوی جماعتلرینه هدیه‌لر ویرمک عادتی واردر. بونلر دن بری اوزینڭ وارثی اولان بردن بر اوغلینه اوشبو هدیه‌نی ویرمشدر:

بر اوی، ایچنده بالطا اشی اشلمک ایچون لازم هر تورلی قوراللر واستانلر بار. اوی یاننده ایکی کیبت وار، بللق داخودی ایکی معلمنڭ بللق وظیفه سینه یته‌چکدر. نچه ملیاردلرغه وارث اوله‌چق بو کچک بالا شونده بو معلملردن بالطا اشینه اوگرانه‌چکدر.

بعضیلر بوڭا عجبلنوب بونڭ سببنی صوراغانلر. شول وقت ملیاردیر دیمش: «انسان ملیاردلرغه اشانمق جائز دگلدر. صناعت آرقلی محتاج وقتلرده طوینمق ممکندر. محتاج دگل وقتلرده ایسه صناعت اشلری روحغه راحت ویره‌چك ایڭ لذتلی برشغلدر. بنم اوغلومه بونی اوگرنمك مطلقا لازمدر.» آوروپا مطبوعاتی بونی عبرت ایدوب نقل ایتدیلر.

بزم اسلام مطبوعاتنده ایسه بوندن نده عبرت آلغانلری واردر. وقتنده بتون عالمگه حکمی یورگان سلیمان علیه السلام شول قدر بایلق ایچنده اوزقولی واوز کوچی ایله طوینمشدر؛ حتی منبرده خطبه اوقغان وقتلرنده قول اشلرینی طاشلامادیقینی علماء اسلام روایت ایدمشلردر.

جناب تعالی بنده‌لرنڭ قول کوچلری ایله طوینمقلرینی سویه ایمش. شونڭ ایچون پیغمبرلر بارچه‌سی برهنر صاحبی اولمشلر؛ مثلا: داود علیه السلام تیمر اشی ایله، ابراهیم علیه السلام بوزچیلك ایله، زکریا علیه السلام بالطا اشی ایله، ادریس علیه السلام تگو اشی ایله طوینمشلردر. ذاتا آدملر اوستینه عیال بولوب یعنی صوری قورط بولوب یاتمق هیچ کمگه جائز دگلدر. عمر بن الخطاب — حضرتلری: «یامعشر الفقراء! باشلرکزنی کوتارکز، آلش ویرش ایله شغللنکز، یوللر آچیقدر؛ آدملر اوستینه عیال بولماکز» دیو ایمش. امام غزالی حضرتلری صناعت اشلرینڭ کوبسینی فرض کفایه‌دن صانامشدر، ملتنڭ یشامقی ایچون صناعتنڭ نه قدر کرك اش اولدیقی اقتصاد فصلنده بیان ایدلمش ایدی. قولغه مسلمانلری آرسنده صناعتچیلرنڭ اولمدیقی آنلرنڭ معیشتلرینه نه قدر تأثیر ایتدیکی کوز آلدنده‌در.

НАУЧНЫЙ АРХИВ
ИНСТИТУТА ЯЗЫКА
ЛИТЕРАТУРЫ И ИСТОРИИ
КАЗАНСКОГО ФИЛИАЛА АН СССР

КАЗАНСКОГО ФИЛИАЛА АН СССР
Фонда
Описи
Дела

صناعتده ترقی

....

صناعتنڭ روحی قوة، بلـك، هم قورالدر. مقدمده بونلر بارچه‌سی ضعیف ایدی. اول وقتلرده انسانلر اوستنده طبیعة حکم سورمکده ایدی. وقتلرنڭ اوتمکی وتجربه‌لرنڭ قوشـملقی، کشف واختراعلرنڭ آرتمقی ایله صناعت یخشی ترقی ایتدی. بو روز زمانلرده قوراللر بیك ضعیف ایدی الڭ اسکی زمانلرده تاش قوراللر استعمال ایتکانلر، بو صوڭ زمانلرده ایسه تیمر وقورچ قوراللر استعمال ایدیلورگه باشلادی.

ماشینالر اختراع ایدلگان کوندن باشلاب صناعت بتونلای بشقه بولغه قویلدی. صناعتنڭ الڭ یوقارو قسمی اولان زاود، فابریقه ومانوفافتورا وجودکه چقدی.

بو کون یالگز روسیه‌ده یکرمی بش مکدن آرتوق زاود وفابریقه موجود اولوب یلغه ایکی میلیارددن زیاده اش قلمقده در.

یالگز قول قوراللری وقول کوچلوری ایله اشلگوچی صناعتچیلرنڭ اشلری بو حسابغه داخل دگلدر.

الك زمانلرده هر یرده آدم قوتی وحیوانات قوتی استعمال ایدلگان. صوڭره یل قوتلرندن وآقون صو قوتلرندن فائده لنمك اصولی کشف ایدلگان. بو صوڭ وقتلرده ایسه هر یرده پار والقتریق قوتلری استعمال ایدیلورگه باشلادی. مقدمده آت وایشاك تارتوب یورگان عربه‌لرنی بو کون پار والقتریق یورتادر. آفتوموبیل اسمنده آتسز یوری تورغان عربه‌لر بو کون هر تورلی اشکه یاری باشلادی.

پتربورغ ومسکوا کبی شهرلرده یوکلر آفتوموبیللر ایله یورتالر، بر زمان کلور، قربه‌لرده قرداغی ایگونلرنی وبولوندغی پچانلرنی اوشبو عربه‌لر ایله تاشورلر. آمر یقاده یرسورا طورغان صابانلرفه آت واوگز اورنسینه پار والقتریق ماشینالری جیگالر.

مقدمده بر یرگه خبر ایلتمك ایچون کشی یوکورتگانلر. بو کون ایسه القتریقنی یوکورتالار. بوروز زمانلرده بر آی واریلچق یرگه بو کون تیلیغراف بر ساعتده خبر یتکرادر.

بونلر بارچه‌سی استعمال ایدلمکده اولغان قوتلرنڭ آلشنمقندن وجودکه کلمشلردر.

بلك بابنده ترقی دخی بوڭا قیاسدر. صناعت بابنده علم کمیا هم حکمة طبیعیه پك معتبردر. بو فنلرده ماهر اولغان کشیلر هر نرسه اوستونده تجربه‌لر اجرا ایده‌لر، هر کون بر نرسه کشف واختراع ایدوب طورالار.

کشف واختراع ایدوچیلر کشف ایتکان نرسه‌لرینی تورلی حکومتلرگه صاتوب آدروپاده پك بایلر، بونڭ اوستینه دخی قیامته قدر یخشی اسم ایله ذکر ایدیله‌لر. شونڭ ایچون بو بابده کوب

کشیلر اجتهاد ایده‌لر. بو اجتهادلرنك ثمره‌سی اوله‌رق انسان ایچون فائده‌لی کوب نرسه‌لر میدانغه چقادر. بر آیلق یولنی بر کونده یورمك، سقردن بر قطعه‌صانالغان سفرلرنی راحت یورمك، شهرمزدن قوزغالمای توروب بك، اون بك چاقرمده‌غی قرداشلرمز ایله سویله شمك و خبرلشمك کبی نعمتلرگه بزلر اوشبوندای ذاتلرنك اجتهادلری آرقه سنده ایرشکانمزدر. جناب تعالی نك بنده‌لرینه مستور نعمتلری بیك کوبدر. ازلاب تابغان کشیلر بونلردنده فائده لنه لر. ذی القرنین‌نك مشرق‌غه و مغرب که باررغه سببلر تابدیغنی جناب تعالی بزگه عبرة ایدوب قرآن کریمده بیان ایده‌در. بز بویله سببلرنی ازلاب تابا بلمسه‌ك اقل تابلغانلردن خبردار اولوب جناب الله تعالی نك بتمز و توکانمز اولان نعمتلرینه شکرانه‌گه اشتراك ایده‌لم.

صناعت اوگره‌نمك

صناعت علمی، صناعت مکتبلرنده اوقوله‌در. لگن صناعتنگ نوعلری بیك کوب بولغانغه کوره بارچه‌سینی اوگرا نه‌چك مکتبلر روسیه‌ده یوقدر. وارلرینه بنه‌چك قدر دگلدر. شونگ ایچون صناعت اوگرانمك تلاگان کشیلر اوچ یل مدة ایله ماهر صناعتچیلرگه شاگرد اولوب کره‌لر، شونده کوزلری ایله کوروب قوللری ایله اشلاب صناعتکه اوگره‌نه‌لر، هنر اوگرنمکنگ اینگ یخشی یولی او شبودر. بزم روسیه‌ده مسلمانلر روس صناعتچیلرینه خدمت ایتمکدن تارتندق لری ایچون بو اصول ایله ده صناعت او گره‌نه آلمیلر. او زآرامزدنده بالالرنی صناعتکه اوگره تورلك ماهر صناعتچیلر کورنمیدر. اشنگ بو جهتی بیك قیون در، بوگا بوکونده بر تدبیر ازلمك لازمدر.

صوگره خلق آراسینه صناعت تارا تمق قصدی ایله آچلمش جمعیتلر اورنی اورنی ایله خلقغه یخشی هنرلر اوگراتدرا لار. بعض وقتلرده بونلر قول اشلرینی واو ده اشلمك ممکن اولغان اشلرنی اشلرگه اوگراتوب رساله‌لر یازالار، بوندن قاراب بعض بر هنرلرنی هر کم اوز اوزلکندن اوگرانمك ممکن اولادر. لکن بوندای جمعیتلرگه مسلمانلر اعضا بولماغانغه کوره بو جمعیتلرنك مسلمانلر ایچون کوب فائده لری اولماید.

الحاصل بو کونه قدر صناعت اشی بزده بتونلای طاشلانغان بر اش اولغانغه کوره، صناعت اوگرانمك یوللری بارچه‌سی بزگه بیکلانمشدر.

بوکوندن باشلاب بونلرنگ بارچه سینی قاغوب آچدرمق لازمدر.

مسلمانلرده قول اشلری

بزم مسلمانلرده قول اشلری پک آز قالمشدر. مقدمده قزلانده چیتوك، کاوش، کلاپوش وقالپاق اشلمك هنرلری اسلامغه خاص بر هنرایدی، بو یللرده بوگاده روسلر اورتاقلاشا باشلاغانلر. روسلر آراسنده بونلرنی مسلمانلردن آرتوق ایدوب کیلشدروب اشلگوچیلر کورینه باشلاغان.

الك زمانلرده کیاوگه کیتماگان قزلر اوزلرینه جهاز ایدوب نمازلق، سولگی، جایمه کبی نرسه‌لر حاضر لیلر وبونلرنی اوزلری چیگوب واوزلری توقیلر ایدی، بوکون نمازلقلرنی مسکواده روسلر پك یخشی ایدوب چیگه‌لار هم آرزان بها ایله هریرگه آنلرنی صاتالار.

بعض یرلرده کولمك واشطان ایچون آلاچه توقیمق عادتی بوکونده‌واردر. لکن یوزیل مقدم نچوك اشلانسه حاضرده ده شول کوینچه اشلانمکده اولغانغه کوره قوپشی کشیلر بونلرنی کیارگه نامسنوب فابریق چیتسالری آلورغه طریشه‌لر.

اورنبورغ قازاقلرنده یوندن شال بیلامك هنری واردر. لکن بونلرنك بیلاگان شاللرینه بازار تابوب تورو چی اولمغانغه کوره، آنلرنگده اشلری ترقیده دگلدر. شونك ایچون بونلرنك شاللری پنزه شاللرینه قارشو طورا آلمیدر.

بو کون قول اشلریده فوق العاده ترقی ایتمشدر. روس قریه‌لرنك اشلانوب، شهرلرده آرشینی آلتمش تیندن صوم یارمغه قدر صاتولغان مانیر یالـر واردر، بونلرنی خلـق بیك یاراتوب فابریق اشندن آرتوق کوروب آلادر.

مسلمانلرده قـول اشلرینی ترقی ایتدرمك ایچون چاره‌لر ایزلمك لازمدر. قول اشلری اوده اشلانا طورغان اشلردر. قـول اشی بلگان کشی وطنینی طاشلاب، تیننراب شهر صایون خدمـت ازلاب یوررگه مجبور اولمایدر.

زاود، فابریقه وصناعتخانه

روسیه قانونی زاود وفابریقه ایله باشقه صناعت خانه‌لرنی آیرم یورنه‌در: آنك تعریفینه کوره، بنالری زور اولوب ماشینالر ایـله اشلاسه‌لر آنلر زاود وفابریقه‌لر در. اگر کچوك اویلرده قول ماشینالری وقوراللری ایله هم انسان کوچی ایله اشلانسه آنلری «اوستا ـ اویلری» یعنی ماسترسکویلردر.

زاود وفابریقه ایله صناعتخانه‌لرنك نظارت واداره‌لریده باشقـه باشقه در. شهرلرده صناعت اشلرینی اداره ایتمك واشجیلری آراسنده ترتیب قارامق ایچون «تسبح» اسمنده جمعیتلر تأسیس

ایدیلدر. صناعتلرنی تسیحلرغه تقسیم ایتمك ریمبصلننی اوپراوانك وظیفه‌سیدر.

برتورلی صناعت برلن شغللنگوچیلر بر تسیح تشکیل ایته‌لر. بر تسیحنك صناعتچیلری ماستر، پودماستر واوچینبك اسمی ایله اوچکه تقسیم ایدیلدر. روسیه قانوننده بونلرنك هر قایوسینك حقوقلری تعین ایدلمشدر. بونلرنك شریعت نقطهٔ نظرندن اولان حقوقلرینی بز ایکنچی وقت بیان ایدرمز.

هر تسیح اوزینه بر استارشینا صایلیدر. بو استارشینانك وظیفه‌سی شونلر در: اوز تسیحنده اولان صناعتچیلرنك صانلرینی وتورغان اورنلرینی وانلرنك اوی جماعتلرینی واول جماعتلرنك محتاج لق ویابلق درجه‌لرینی بلوب تورر. اوز تسیحنده اولان بر صناعتچینك وفاتندن خبر آلمقی ایله آنی ریمبصلننی اوپراواغه خبر ایدر وآنك اشیالرنی توزدروتودن صاقلار. صناعتچیلردن جیبارغه تیوشلی آقچه‌لرنی جیبار. نچالستوا ایله صناعتچیلر آراسنده واسطه اولور. اوز تسیحنده اولان صناعتچیلر آراسنده غی نزاعلرنی، قارار، تسیحنك خزینه‌سینی اداره ایدر، قوراللرنك یخشیلقنی وصنا عتچیلرنك خدمتلرینی قارار، صرخاولرینه یاردم ویرر، تسیح غه یازیلوچیلرنی امتحان ایدر، اوچینبك‌لرنی، پودماسترلق، پود ماسترلرنی ماسترلق درجه سینه کوتارر، صناعتچیلرنی اصخودغه جیبار، تسیحغه یازیلماغان هنرچیلرنی تسیحغه منسوب هنرنی قیلودن منع ایتمك طوغروسنده تیوشلی اورنینه مراجعت ایدر.

صناعتنك نوعلرینی صاناب بتورمك ممکن دگلدر. فقط اوشبو تسیحلر آرقلی هر شهرده نیندای صناعتلر وصناعتخانه‌لر وار ایکاننی بلمك ممکن اولادر.

عمله مسئله سی

عمله دیب زاوود وفابریقه‌ده وباشقه یرلرده اشلگوچیلرنی ایته‌لر. عمله مسئله سی ١٩ نچی و ٢٠ نچی عصرنك الك اولوغ مسئله‌لرندندر. کوز الدنده در که: یلدن یل معیشتلری تأمین ایدلمگان بازارلرده اوزلرینك کوچ لرینی صاتوب طوینورغه مجبور اولغان خلق کوبایمکده در. هر اشده ماشینالر استعمال ایدلمك عمله گه احتیاجنی آزایتقانغه کوره اشسز خلقنك حسابی ینه آرتمقده در. بوندای اشسز خلق آچ قالماز ایچون اوز آره کونلاشوب اش بهاسینی توشورمکده لردر. ١٩ نچی عصرنك باشلرنده عمله بوندن بیك یودا مشلر ایدی.

بارا تورغاچ عمله اوزلرینك ناچار معیشت ایدمکلرینه نه سبب اولدیغنی آکلادیلر، بر بری ایله اتفاق اولورغه وبر برندن کونلاشوب حق توشو ماسکه قرار ویردیلر.

بویله اتفاق آنلرغه اشلرنی کوب یکلابدی . آنلر سکز ساعت بوقلامق، سکز ساعت اشلامك وسکز ساعت اوقومق، یازمق یاکه اوز احتیاجلرینی قارامق اصولینی میدانغه چقارمق اولدیلر .

اش بهاسینی آرتدررغه ، بایلر ایله آراده واسطه بولمق ایچون کانطورلر آچارغه، صبیلرنڭ وخاتونلرنڭ کوچلرینی صاقلارغه ، عملهنڭ حفظ صحت جهتلرینی یخشیرتورغه ، قارتلق وضعیفلك احتماللرینه قارشو استراخاوات ایدرگه وغیر وغیر اشلرگه اجتهاد ایندیلر .

بونلرنڭ بعض بر حقلی سوءاللرینی حکومتلرده قبول ایدمشلر . بو کون تورلی حکومتلرده خدمت کونی اوشبو روشده تعیین ایدلمشدر : آنگلیه ده ۹ ساعت (مگر معدن اوچاقلرنده ۸ ساعت در) ؛ آمریقا و افستراليادہ سکز ساعت ؛ شویتساریهده ۱۰ - ۱۱ ساعت؛ گیرمانیاده ۱۰ - ۱۲ ساعت ؛ ایتالیا وفرانسیه ده ۱۱ — ۱۲ ساعت ؛ روسیهده ۱۱ ساعت یارم وبعض اشلرده ۱۶ - ۱۷ ساعتدر .

بویله اتفاق وجودکه چقفان کوندن بیرلی اعتصاب حکم سورمکدهدر . اعتصاب دیوب عملهنڭ اتفاق ایله اش تاشلاماقلرینه دیورلر .

روس لسانندهزاباستوفقا واستاچکا تعبیر ایدیلهدر . روسیه قانونی بوینچه استاچکا ممنوعدر . اوز اختیاری ایله خدمت تاشلاغان ایچون اوچ آیغه قدر آریست واردر. شولای اولسهده ۱۹۰۴ نچی یلغه قدر اون یل ایچنده ۱۲۵۷ مرتبه استاچکا اولمشدر.

کشف واختراع

بر وقت آنگلیهلو تومسون دیمش ایدی: قچانده بولسه انسانلر فابریقه وزاود توتونلرندن قوتیلورلر ،دیو. بوڭا قارشو روسیهلو تیمرازف دیمش ایدی: اول وقتده انسانلر قوت محرکهنی قویاش قزولقندن آلورلر ، دیو. تیمرازف خطا ایتممشدر. بوکون آمریقاده یالکز قویاش قزولقی ایله حرکت ایده طورغان ماشینالر اشلمکدهدر. حاضر آنڭ هوندایون ماشینا اختراع ایدلمشدرکه، اون آت قوتنده اولوب کالیفورنیده معدن اوچاقلرندن صو چقارمقدهدر.

بو ماشینانڭ بار کوچی بر نقطهغه ممکن قدر کوب قزولق جیوب شول نقطهده قویلمش پار قزانینی قایناتمقدن عبارتدر. اوّل بش سازین زورلقنده قرلی پیالا ضیاء شمس نی بر نقطهغه جیادر، صوڭره ۱۷۸۸ عدد کچکنه کوزگیلر ضیائنی بوروب بر نقطهغه قایتارالار . بو نقطهده قزولق شول قدر قوتلودرکه اولوطون پولانی شرپی کبی بر دقیقهده یانوب بتادر ،شول نقطهغه پار قزانی قویلمشدر آیاز کونلرده

قویاش چقغاچ بر ساعتدن صوڭ ماشینا اشلی باشلیدر هم باتارغه بر ساعت قالغانچه اشلیدر.

بو ماشینانڭ ایکی قصوری واردر. بری، تونله‌اشلی آلمادیقی وایکنچسی بولوط کونلرده اشلی آلماویدر، لکن اجتهادلی آوروپا بوڭاده حیله‌لر تابارلر. کوب کشیلر قویاش قزولیقنی کوندز جیوب قالوب کیچ اشلاتمك ممکن دیلر. ایشته طبیعت‌دن استفاده بودر.

قریه معیشتی

قریه معیشتی ایله شهر معیشتی آراسنده‌کوب آیرمه واردر. حفظ صحت، اخلاق هم اقتصاد نقطه نظرلرندن قریه معیشتی کوب درجه‌لر آرتوقدر. آنڭ ایچون اوّلا قریه‌نڭ‌هواسی بیك گوزلدر، شهرلرده ایسه هوا آغولیدر. شونڭ ایچون جای کونلرنده شهرنڭ اقتدارلی خلقی قریه‌لرده وباغچه لرده تورالار هم دأ الخنازیر (آنگلیسکی بالیزن) ایله آورغان بالالرنی‌طبیبلر قریه هواسنده تربیه ایدرگه قوشالار.

ایکنچیلی ـ قریه‌نڭ اصل‌خلقنده‌اخلاق بوزوقلغی یوقدر. قریه‌لرده بوزوق کشیلر وار ایسه بارچه‌سی شهرلردن بوزوقلق اوگرانوب‌قایتمش کشیلردر. شونڭ ایچون «ژان‌ژاق روسسو» کبی اخلاق عالملری اوزلرینڭ احبابلرینه قریه‌ده معیشة ایله توصیه ایدمشلردر.

اوچونچیلی ـ قریه خلقنده یورط خواجه‌لغی واردر. آنلرنڭ ملکلرنده یر، صو، ایگون، تارو آت وصغر کبی نرسه لر بولغانغه کوره آنلر خواجه‌لقنڭ‌وتصرفنڭ نه اولدیقنی بله‌لر،شهر خلقی ایسه املاکده تصرف‌نعمتندن‌محرومدر. صوڭره قریه‌لرده هر جهتدن آرزانچیلق‌اولغانغه کوره قریه خلقینه عائله صاحبی اولمق میسردر. شهر خلقینڭ کوبسی عائله لنتندن محروملردر. ایشته اوشبو جهتلر قریه معیشتی شهر معیشتندن‌آرتوقدر.

لکن بو صوڭ بللرده نه ایچوندر، قریه خلقی‌دورکم دورکم اولوب شهرلرگه توزیلا باشلادیلر،هیچ تورلی هنر بلمگان بو خلق شهرلرده رابوچیلق اسمی ایله خدمت ایده لر،خدمت تابماسالر آچ یالانغاچ یارم ایسرك صورنده یوروب کونلرینی اوزدرالار.

بونڭ سببنی بونلر اوزلری‌بویله دیلر: « قریه لرده یرلر آز، باشقه چه شغللر یوق. معیشتی بیك

نچار، ایگونلر بولمی دیلر. لکن بونلر بر سیده توغری دگلدر. یته چك قدر یرلری بولغان کشیلر دنده چینده یورگوچیلر آز دگلدر.

بونك ایك توغری سببی: قریه خلقی نك قریه معیشتینی وزراعت اشلرینی یخشی بلمدیکی وآندن لذت آلمادیقیدر. قریه معیشتینی یخشی بلگان کشیلر گه قریه ده یخشی ترکلك ایتمك ممکندر.

قریه معیشتی ایچون ایك مناسب کسب آدم، معیشتی ایچون ضرور ماده لرنی حاضرلمکدر. شونك ایچون قریه لرده ایگون اشلری، صادباغچه لری، سبزوات باغچه لری، بولونلقلر، بالق کوللری، اورمان اشلری، آت، صغر، تاوق، وقوش آصرامق کبی اشلر ایله شغللنمك الکی الکیدن واردر.

بوکون بونلر ایله الك یاقندن توروب آشنالنمق لازمدر. شونك ایچون بز بونلردن ایگونگه تعلقلولرینی اهمیتی ایچون زراعت اسمی آستنده وباشقه چه قریه معیشتینه تعلقلولرینی قریه حاجتلری اسمیله بیان ایتمك اولامز.

زراعت

علم زراعت علم طبیعینك فرعلرندندر، «علم فلاحت» دیب هم آتالادر.

ایگون واولاملرنی اوسدرمك، آصرامق، قارامق، صوغارمق هم دوالامق اصوللرینی کورستکان بر فندر.

افندیمز علیه السلام اصحاب کرامنی زراعته تحریض ایتمشدر: «بر مسلم آغاچ اوطرتوب یاکه ایگون ایگوب آندن قوشلر، انسانلر وحیوانلر آشاسه لر، مسلم نك بواشی صدقه گه حساب ایدیلور» مآلنده سوزلر سویلمشدر. شونك ایچون زراعت، مسلمانلر قاشنده بك مقبول اولمشدر. یوقسه اسلام ظهورینه قدر خلقنك یوقاری صنفلری زراعت ایله شغللنمکنی توبانچیلك وعارلك حساب ایتمکده ایدیلر.

علم زراعتنی فنلر آراسینه کرتوب آنده کتابلر تألیف ایتمك توغروسنده علماء اسلام کوب خدمتلر ایتمشلردر. ابو العوام بن زکریا الاندلسی حضرتلری ۳۶ باب اوزرنده بر کتاب تألیف ایدوب آنده حرائت علمینی، زراعت قوراللرینی، ایگونلر احوالینی، اورلوق جنسلرینی، حیوانلر، اولاملر وآغاچلر نوعلرینی وآنلرنك طوغمقلرینی وصاقلامق طریقلرینی وآنلرغه کلمکده اولان آورولرنی وآنلرنی دوالامق روشلرینی بیان ایتمشدر.

اول وقتده خلیفه لر هم وزیرلر اوز قوللری ایله ایگون ایکمکنی مقدس اش صانانلر، ایگون یتشدرمك ایچون جدوللر وقنالللر قازیغانلر، صو اولچاولری وجودگه کترکانلر. اول وقتلرده

آوروپاغه زعفران ، دوگی ، تـوت ، یفاك، شکر ، زنجبل وخرما کبی نرسه لرنی مسلمانلر صاتقانلر.

بو کونـده ده مسلمانلر قولنده زراعت‌یوق دگلدر. لکن کوب‌جهتلردن اصلاح ایدیلورگه محتاجدر.

یو

زراعت ایچون برنچی کرك نرسه یردر، لکن بزم روسیه ده بو کون یر سز کشیلر پك کوبدر. بعضیلرینك یرلری اولسه ده آزدر وبعضیلرینك یرلری یته چك قدر اولسه ده زراعت نی ترقی ایتدرمك ایچون موافق روشده دگلدر.

اوشبو اوچ تورلی کشینك حاللرینی تیکشروب یخشیرتمق ایچون دیوحکومت طرفندن ۱۹۰٦ سنه ٤نچی مارتدن باشلاب اویزلرده‌هم گوبرنالرده زیمله‌اوستراینلنی قامیسیه‌لر تأسیس ایدلدیلر. بو قامسیه لرنگ وظیفه لری اوز اویزنـده غی خلقنگ یرگه احتیاجی نه قدر اولدیقینی بلمك آنلرغه یرنی‌قایدان نه قدر روشده بیررگه کرکنی تعیین ایتمك هم زراعتنی ترقی ایتدرمك ایچون لازم تدبیرلری ایتمکدر. بوقامسیه‌لر ایله‌بو یرگه سویلاشوب یرگه‌اش قیلمق ایچون هر یرکرستیانسکی بانقه‌لرغه فرمانلر تارالتلمشدر.

حکومت بو کون خلقغه اوچ تورلی یرنی ویرمکچی بولادر برنچیسی- بایار یرلرینی صاتوب آلوب بانقه آرقلی خلقغه صاتماقچی بولادر. ۱۹۰۵ نچی یل ۳نچی نویابردن باشلاب ۱۹۰۸ نچی یل برنچی غنوارغه قدر بانقه اوز آقچه سینه ۲،٦۲۹،٤٤۲ دیساتینه یر آلمشدر.

ایکنچیسی- اودیل یرلربدر. بونلرنی بانقه آرقلی خلقغه تاراتمقچی بولادر. بوکون بانقه‌لرغه ۲۲ گوبرناده مجموعی ٤٤۲،۵۵۵ دیساتینه اودیل یرلری تابشرلمشدر.

اوچونچیسی - آوروپای روسیده آربندالردن بوشاغان خزینه یرلربدر، بونلرنیده خلقغه صاتمقچی بولالر. بو کون ۱۰،۵٦،۳۹۷ دیساتینه خزینه یری آربندادن بوشاب قامیسیه‌لر تصرفینه کرمشدر. دیمك خلقغه بیررگه بوکون یاری‌تورغان‌دورت ملیوندن آرتوق یر بار. خلقغه ویربل‌چك اودیل وخزینه یرلری مجموعسی توقز ملیون دیساتینه در. قامیسیه‌لر بویرلرنی بارچه سینی واقلاب صاتارغه حاضرلیلر. بونلر اوچ تورلی حاضرلنه‌در: برنچیسی- ۱۱ دیساتینه زورلقنك اوطارلر، ۲ نچی - آول بولوب کوچوب اوطرلق‌اورنلر، ۳نچی آولغه یاقن بولوبده شول آول ایچون ضرور بولغان بولونلق ،اورمانلق یاکه کوتو یورتولك اورنلردر.

بو یرلرنی کم آلدن وعده آلغان کشیگه ویره‌لر. آول باتننده‌غی یرلر

نی شول آول خلقینه بیررگه طربشه‌لر، لکن بو قدر برنی اولچاب واقلاب بتورمك تیز بولمیدر. شونك ایچون وعده بیرگان یرلرینیده تمام ویره آلماینچه تورالار، اولچانوب تمام بولغانینی صاتا بارالار.

مونه بونی ریوبزیه دیب آتالادر. بو ریوبزیه قرق ایللی یلده بر بولادر. شوشی وقتده هر کم یرلی بولوب قالورغه تیوشدر هم هر بر آول ایللی یلغه یتارلك ایتوب یرلر آلوب قالورغه تیوشدر. ینه ایللی یلدن صوك ریوبزیه بولسه‌ده اول وقت آول یانلرنده آولغه قوشارلق یرلر قالماغان بولور.

آول یانندەغی یرلرنی آلور ایچون آول خلقینك اتفاق ایله پریگوری کیرا گه‌ در. آول خلقی اتفاقغه کیله آلماغان یرلرده یرسز کشیلر آول یاننده اوطارغه دیوب بولنگان یرلرنی آلورغه تیوش، اوطار یرینی آلورغه هیچ کم ایله اتفاق کرکمیدر. اوطار آلوچیغه حکومت هم زیمستوالر طرفندن رعایه ویاردم بولادر. اوطار آلوچیغه بانقه ده آقچه نی کوبرك ویره‌در. بونك سببی ایسه کله‌چکده بیان ایدیلور.

بوکون هیچ غفلت یارامیدر. یر بتون بایلقنك اصلیدر، ممکن وقتده بوکا خواجه بولوب قالمق تیوشدر، واجبدر.

بر پوط اورلوق کوبمی محصول ویره‌در؟

قرآن کریم بر اورلوقنك یدی یوز اورلق یتشدیردیکنی تمثیل ایدوب بر خیرگه یدی یوز الوش اجر اولدقینی بیان ایتمشدر (سورة بقره‌گه مراجعت ایدیله) . دیمك : شرطلری رعایه ایدیلوب ایگلسه بر پوط اورلوقدن یدی یوز پوط ایگون آلمق ممکندر. لکن بو کونه قدر بر پوط ایگوندن بو مقدارده محصول آلمق هیچ کوریلگان اش دگلدر.

مگر بوکونلرده اینژینیر دیمچینسکی طرفندن روسیه‌ده یاڭا بر اصول زراعت میدانه قویلدی. بو اصولنك یاڭالغیده فقط روسیه‌گه نسبتا در. یوقسه بو اصولنك قطایلرده کوبدن وارلقینی دیمچینسکی اوزی اعتراف ایده در.

بو اصول ایله ایگولمش بر پوط بغدایننك آزنده ایکی یوز پوط ایگون ویردیکی تجربه ایدلمشدر. بو اصول بزم روسیه‌ده کوندن کون ترقی‌ده در. بوکون حکومت رجالی طرفندن دخی تجربه گه قویلدی.

بو اصول ثوتاللمك اصولی دیب مشهوردر. «اقتصاد» صحیفه‌لرنده بو اصولدن بحثلر اولسه کرك.

فقط بو اورنده تعجب ایله شونی بیان ایده‌لم که: بوکون بو اصولنی باشلاب مسلمانلر کشف ایتمك لازم ایدی. زیرا قرآن کریم بر اورلقنڭ یدی یوز اورلق یتشدردیکنی آچیق بیان بیورمشدر. زمخشری جنابلری بونڭ طاریلرده وارلغینی هم قوتلو یرلرده بغداینڭ شول درجه‌گه ایرشدیکنی سکز یوز یل مقدم بیان ایتمشدر. شول قدر یللر ایچنده بو سوزلرنی تجربه‌سز واعتبارسز قالدرمش مسلمانلرغه نه دیمه‌لیدر. قرآن کریم ایله عمل شولمیدر؟ علماء سالفین‌نڭ سوزلرینه اعتبار بزده شول قدرمیدر؟

الغریبی شولدرکه، بعضیلر قرآن کریمنڭ بو تمثیلی «علی سبیل الفرض والتقدیر در» دیدکلری حالده بزم روسیه ده ولادیمر گوبرناسنده بر پوط اورلقنڭ بر مڭ بر یوز اوتز دورت پوط ایگون ویردیکنی تجربه ایدوب اوز کوزلری ایله کورمشلر در. بونلرنڭ دیدکلرینه کوره بر توبده غالبا اوتزیدی باشاق اولوب بعض وقتلرده ایللی آلطی ویتمش دورت باشاق اولدیقی ده کوریلمشدر.

بو تجربه‌چیلر بو حاصیتنڭ یرده دگل بلکه اصول زارعنده اولدقینی بیان ایده‌لر. سبحان من تحیر فی صنعه العقول.

قوریلق ایله کوراشمك

بزم یرلرده کوب ایگونلر قوریلقدن هلاك اولمقده‌در. زراعت علماسی بوڭا قارشو بر چاره اولمق اوزره قشقی قاردن استفاده ایتمك اصولینی کشف ایتکانلر. بونلرنڭ دیدکلرینه کوره، ایگوننی قوریلق هلاکتندن صاقلامق ایچون اوچ تورلی نرسه لازمدر: ۱ نچی بر اوستونلك قش بوینچه ممکن قدر کوب قار یاتقزمق ۲ نچی یرنڭ دم صورمق قوتینی آرتدرمق ایله یغمور وقار صولرینی چیتکه آغزمایچه شول یاتقان یرلرینه سڭدرمك، ۳ نچی یرگه سنگان صونی ویرنڭ دمینی یرده صاقلارغه اجتهاد ایتمك.

فن زراعتده اثبات ایدلمشدرکه، بر پود قوری نرسه‌نی یتشدرمك ایچون هر تورلی نباتات یردن تامرلری آرقلی اوچ یوز پود مقدارنده صو صورمقده‌در. بو صو ایله برابر تامرلر البته باشقه آزوقلرینی ده صورمقده‌لردر. بونلر بارچه‌سی تامرلر آرقلی یافراقلرغه کلوب آندن پار اولوب آرتوق صولری هواغه چقمقده‌در. بو تقدیرده بر دیساتینه یردن یوز پوط اورلوق وایکی یوز پوط صالام چقسه بو قدر نرسه‌نی یتشدرمك ایچون یرده ایگون صورر ایچون توقز یوز پوط قدر صو اولمق تیوشدر.

صوڭره نباتات، تامرلری یووش اولغانغه کوره یرده اولغان دمنڭ بارچه‌سینی خصوصا براقلرینی تمام قوریتوب صوره آلمیدر؛ شونڭ ایچون یرده نباتات صوره آلماغان فائده‌سز صوده کوب بولادر هم بولمق تیوشلیدر. بر دیساتینه یرده بر آرشین تیرانلکده دم بولغانده ۱۱۲

مک پود فائدەسز صو وارلقی حساب ایدلمشدر. هر یل ایگون یتشدرمك ایچون نه قدر صو لازم اولدقینی بوندن هر کم آڭلاسه کرك .

بو قدر صونی یالڭز یغموردن کوتوب یاتمق لازم دگلدر. قش کوننده بر اوستونده قالون قار یاتمقنڭ دخی یرنی دملاندرمق ایچون فائدەسی واردر. زیره قالون قار یرنی «٥» درجەسندەیلی طونادر، ایگ صغوق وقتلرده قار یرنی طوڭودن صاقلیدر. شونڭ ایچون سنتابردن باشلاب قش بوینچه یسرده دم آرتادر. برنچی غنوارلرده بر دیساتینه برده بر آرهبن تیر انلکنده سکسان مك پود صو اولدیقی تخمین ایدلمشدر.

صوڭره قار قالون یاتقان یرده قار اریگان چاقده یرده طوك بولمیدر، شونڭ ایچون باز باشنده اول یرگه قار صووی کوب سڭوب قالادر. اما قار اریگان وقتده یر طوك بولسه اول یرگه صو آز سڭوب قالادر . یمك یر اوستنده قالون قار یاتمق یرده صونڭ کوب اولمقینه سببدر. لکن آنده قارنی نچوك جیارغه کرك ؟

آخری وار.

قریه حاجتلری

اوکرییلینیه قانونی

امام اعظم حضرتاری: یرنی خواجه سینه ماکدر، خواجەسی آنی صاتمق ورهن گه صالمق جائزدر، دیور. امام شافع حضرتلری: یرلر بارچەسی وقفدر، جماعتنڭدر. بر کشی آنی فقط وقتلی بیلامکدەدر. آنی صاتماق ورهن صالماق جائز دگلدر، دیور.

اقتصاد علماسی معیشت ایچون بو ایکی مذهبنڭ قایسی آرتوق اولدقنده کوب مناظرەلر ایتدیلر، کوبسی برنچی مذهبنڭ آرتق اولدقینه ذاهب اولدیلر. شونڭ ایچون صوڭ وقتلرده آوروپاده بو مذهب قبول ایدلدی. فرانسزلر ونمسه لر یرلرینی خلقغه خصوصی ملك ایدوب تقسیم ایتدیلر، آنی صاتارغه ورهن صالورغه اختیار ویردیلر. بزم روسیەده ایسه امام شافع سوزی ایله عمل ایتدیلر، اول یرلری جماعت ملکی حساب ایدیلەدر. بر کشی یرنی فقط بیلگولی وقتغه قدر جماعتنڭ رخصتی ایله بیلاب تورادر، آنی صاتارغه ورهن صالورغه حقی یوقدر، دیه قانونلر یاصادیلر. اشلر تجربەگه قویلدی، کوب یللر تجربەصوڭنده معلوم اولدیکه آوروپالولر زراعتنی بیك ترقی ایتدردیلر اما روسیەده زراعت اشلری بیك آرتده قالدی .

اقتصاد علماسی بونڭ سببنی بویله دیلر: آوروپاده یرلر هر کمنڭ اوزینڭ خصوصی ملکی اولغانغه کوره یرلرینی بیك طریشوب تربیه ایدەلر، انسان اوزی ایچون زیاده سیله طریشدیقی معلومدر، شونڭ ایچون آوروپادەك نچار یرلرده بزم یخشی یرلردن آرتوق محصول ویرەدر. اما روسیەدە یرلر خصوصی ملك اولمغانغه کورە آنی هیچ کم یخشی تربیه ایتمیدر . زیره بر نچه یلدن صوڭ آنگ قولندن کتەچکدر وآنگ

تربیه‌سندن باشقه کشیلر فائده‌لنه چکدر. طبیعی، انسان بونی تحمل ایتمیدر. شونگ ایچون روسیه‌ده یرلر آز محصول ویره‌در.

ایکاتیرینا ایکنچی جنابلری بو سوزنی تأکید ایدوب دیمشدرکه: «هیچ کم ترسه‌گه مالك بولماغان یرده زراعت اشینی ترقی ایتدرمك ممکن دگلدر.» دخی دیمشدر: «باشقه‌لر تارتوب آلمق خوفی بولغان ترسه طوغروسنده اجتهاد صرف ایتمك ممکن دگلدر.»

اوشبو صوڭ یللرده بو خصوصده توب تاءلیفلر یازلدی. یرلر خصوصی ملك اولغان تقدیرده زراعت اشینگ کوب ترقی ایله‌چکینی کوب کشیلر بیان ایتدیلر. حکومتده بو فکرنی قبول ایتدی، ۱۹۰۶ سنه ۹ نچی نویابر زاقوننی چغاروب اوز یرلرینی اوزینه خصوصی ملك ایدوب برکتمك تلاگان کشیلرگه برکتورگه رخصت ایتدی. بو قانوندن فائده‌لنوب هرکم اوز یرینه خواجه بولوب قالمق تیوشدر. زیره انسان اوز ملکنده بولغان تاشلقنی‌ده باغچه حالینه کتوره آلا ایمش یاپونلرنڭ بتون یرلری طاغلق وطاشلق بولغان حالده تمام بر باغچه روشنده‌یلر. بو قانون زراعت اشینی ترقی ایتدرمك ایچون اشلانمش تدبیرلرنڭ برنچیسدر.

جزئی معلومات

قانون حکم طریقی ایله ابرنــدن نفقه صورارغه حقلیدر. ابر اوزینگ حالینه قاراب ممکن قدر نفقه ویرورگه مجبور ایدله‌چکدر. × طوم برنچی جزء ۱۰۶ ماده.

— اگر آتا آنا فقیر بولسه‌لر یاکه قارت وضعیف بولسه‌لر بالالرندن نفقه وسکنی آلورغه حقی واردر، بونڭ ایچون صودقه مراجعت ایتمك لازمدر. × توم برنچی جزء ۱۹۴ ماده. اداره. بو حکملر شریعتده‌ده شولایدر.

— جنایتدن احتراز قانونینڭ ۱۵۹ ماده سی بوینچه سائلچیلکدن منع ایتمك وظیفه سی پالیتسیه‌گه تابشرلمشدر.

— بالقاولق سببلی خیر صوراشقان یاکه خیر صوراشونی بر هنر ایتوب توتقان کشیلرنی محکمه حکم صوڭنده ایکی آطنه‌دن بر آیغه قدر تورمه‌گه یابارغه حقلیدر. جزا قانوننامه سی ۴۹ ماده.

— اوکرپیت ایدلگان یرنی صاتقانده فقط کرستیانگه صاتمق ممکندر. کوك شول قریه‌نڭ، کوك بشقه قریه‌نڭ اولسون. زالوغ صالغانده فقط کرستیانسکی بانقه‌غه صالمق ممکندر. نادیلنی صاتمق پرسیلینیه اوچاستکاسینی آلمقدن مانع دگلدر.

ــ یورط خواجه سی آتا آنا بولغانده یرلر آنلرنڭ ملکی حساب ایدیله‌در. بالالرنڭ بولنورگه صورارغه، یا که اول یرلرنی صاتارغه ورهن صالورغه حقلری یوقدر. اما آتا آنا بالالرنڭ رضالقندن بشقه‌ده صاتارغه وزهن صالورغه حقلیدر. یورط باشی آغا بولغانده یرلر انیلری ایله آرالرنده مشترك ملك حساب ایدیله‌در. صاتغانده ورهن صالغانده بارچه سینڭ رضالقلری کرکدر.

ــ اوغللقغه آلنمش بالا قانون قاشنده اوغل حکمنده اولوب اوغلنڭ حقوقلرینه مالکدر. شرع ایسه بونی یات کشی گه حساب ایده‌در.

ــ قانون بوینچه، نادیل یرلرنده وصیة جاری دگلدر، نادیل بولماغان یرلرده، یورطلرده و باغچه‌لرده وصیة جاریدر.

ــ نادیل یرلرنده هم کرستیان یرلرنده ۱۰ یللق تقادم حکمی معتبردر. اوبشچینادن چقمق خزینه یرلرینی آلمقدن مانع دگلدر.

۲٤ ـ یلدن بیرلو یرلری تقسیم ایدلمگان قریه‌لر روسیه‌ده یوزگه آلطمش قریه‌در.

ــ آبونه بدلینی پوچته ایله بریولی یبرمك ۱۵ تیندر. ایکی یولی یبرمك ۳۰ تیندر. اگر هم کم بریولی یبرسه یوز آبونه گه اون بش صوم؛ مڭ آبونه گه یوز ایللی صوم؛ دورت مڭ آبونه گه آلطی یوز صوم، (تمام بو مکتب نربیه سینه یتارلك) آقچه ملت کسه سنده قالاچقدر.

احوالات عمومیه

ترکیه خلقی ۱۱ نچی ایبولده ویرلمش اداره مشروطه شادلقین شادلانالار، صایلاولرغه حاضرلانه‌لر، سلطانغه اظهار محبت ایده‌لر، حکومتنی ظالم حیفیستلردن آرچیلر، استانبول دنیانڭ جنتیدر. استانبول تیره‌لی دیڭز بولغان ایچون آڭا فلوت بیك اهمیتلی در. ترکیه‌ده زاود وفابریقه بیك آزدر. فرانسیه ــ فاسنی اوز اسمینه برکتمك ایله مشغوللر. فرانسیه خلقی بایدر. لکن آنلرده تکلفلر واسرافلر بیك کوبدر. خلقی انقراضده‌در، بوڭا قارشو کوب تدبیرلر ایته‌لر. روسیه ایله دوستدر. اداره‌لری جمهوریت اولسه ده تونس مسلمانلرینی قسالار.

فرانسیه‌نڭ خارجی تجارتی اوتکان یلداغیدن کم باراد‌ر.

ایران ــ شاه خلق ایله صوغشمقده در. مسلمان قانی مسلمان قلچندن آغادر. ایران بر باغچه‌لقدر. ایرانڭ شمال طرفینه روسیه و جنوب طرفینه آنگلیه مال صاتادر.

ایراندن چینکه کوبراك فروقته کینه‌در.
گیرمانیا - پالاکلرگه قارشوتدبیرلر ایله مشغوللدر. نمسه‌لر هنرچن خلقدر. تجارتده برنچیلك آلورغه طریشه‌لر. کوب حکومت گرمانیه ضررینه متفقدر. بو یل خارجی تجارتی اوتکان یلدن کم بارادر.
مصر - ملیت حسی قوتلانه‌در. مصرغه اداره مشروطه آلمق خیالنده‌لر. مصرنك فلاحلری بیك یارلی‌عمر ایته‌لر، بیك قاره لردر.
انگلتره - بار کوچینی هندنی صاقلارغه صرف ایده‌در. آفریقاده مال ساتادر. انگلیزلر بایلردر. تجارتلری بیك قوتلیدر. پولتیقه‌اشنده مهارتلیلردر. قول آستنده یاشاگان اجنبیلرگه یخشی حریت ویره‌در. ترکیه یاشلری انگلتره ایله دوستلاشمق فکرنده‌لردر.
هند - هند خلقی بایدر. هندستان دنیانگ جنتیدر. هندده ۷۵ ملیون قدر مسلمان واردر. هند مسلمانلرنده ملیونیرلر کوبدر. هندوسلر ملتچیلردر.
افغان - انگلیزلر ایله تارتقالاشوب آلدیلر. غیرتلی، طرش خلقدر. تیمر یوللری یوق حکمنده‌در.
قطای - مشروطه اعلان ایتدی. مشروطه‌لق اساسینی اوکره‌نورگه علما کوندردی. قطای مسلمانلری چینده‌اك معتبر طائفه‌در. مسلمان گنیراللری قطایده کوبدر. بایلقلری وار؛ لکن لایقنچه استفاده ایده آلمیلر.
ترکستان - ترکستانده یخشی‌بایلق واردر. ترکستان خلقی تجارة اشلرنده اجتهادلیدر. زراعتده‌یخشی ترقی‌ده‌در. اگر اجتهاد ایتسه‌لر روسیه مسلمانلری آراسنده‌در. برنچیلکنی آلاچقلاردر. جدید، عتیق نزاعسی ترکستانده یوقدر.
فاس - فاس‌خلقی استعدادلی‌وقابلیتلی عربلردر. بیك بای عمر ایده‌لر، اورنلری یخشیدر. سلطان عبد العزیزنك اداره سندن راضی دگللردر. مولوی حافظنی سلطان اعلان ایتمك اولوب کوب قانلر توکدیلر. فرانسزلر فاسنی تأدیب ایتمك حیله‌سی ایله فاسغه هجوم ایدوب اوشبو قانغه سبب اولدیلر. صوغشنگ آخری سلطان حافظنك تختکه اولترمقی ایله تمام اولدی. فاس ایچون بو بیك اهمیتلیدر. البته هر اشنك فائده‌سی ایله ضرری یناشه‌در.
روسیه - داخلی‌وخارجی اشلرینی اصلاح ایله شغللنه‌در. یرسزلرگه بانقه آرقلی یرویرمك، ملیتنی قوتلندرمك، مکتبلرنی کوبایتمك کوزگه کورنگان اشلری‌در.
روسیه مسلمانلری - صلح پرورلردر. روسیه مسلمانلرنده ملیت معتبردر. اوزلرینه مخصوص معیشت ایته‌لر. مخصوص لسانلری مخصوص کیملری، مخصوص عادتلری واردر. ملیتکه خلاف هر اشدن نفرت ایده‌لر. مسلمان یاشلرینه ملی وگوزل بر فورما اختراع ایتکان تگوچی بیك باباچقدر.
مسلمانلر انقلاب وقتینی بك اوستالق ایله هیچ ضررسز اوتکاردیلر. هر یرده اوقو اشینه اجتهاد کوریله‌در. هنر وصناعت ایچون دخی اجتهاد ایتسه‌لر_ کله‌چك حاللری امیدلیدر.

ناشر ومحرری: محمد فاتح مرتضین.

«کریموف، حسینوف وشرکاسی» نك پاراولی مطبعه‌سی اورنبورغده.
ТИПО-ЛИТ. Т-ВА КАРИМОВЪ, ХУСАИНОВЪ И КО. ОРЕНБУРГЪ.